

UTE I VILDMARKEN
MED DANI CONNOR

PÅ JOBBET HOS POLISEN

**VINNAREN AV
FOTOBOKSPRISET**

Fotografisk Tidskrift #1/2025

SJÄLVPORTRÄTT

NAMN Dani Connor.
HEMSIDA
daniconnorwild.com
INSTAGRAM
@daniconnorwild
BOR Kalvträsk,
Skellefteå.

REDAN SOM 15-ÅRING började Dani Connor fotografera djur. Då var det familjens hund hon tog med sig till skogen, en timmes promenad från hemmet i London. Sedan övergick hon till att fotografera vilda fåglar och naturen omkring henne, skickade in bilder till en tävling, och vann.

– Det motiverade mig verkligen och efter det blev jag som besatt, säger hon, och beskriver hur hon var med i fler och fler tävlingar där hon vann pengar eller kamerautrustning.

Connor funderade på att studera naturfotografi på universitet, men valde i stället zoologi där hon lärde sig mer om djur och vetenskap. Under flera års tid var det hennes största fokus, och fotografi hamnade på sidan.

– Men jag var trött på London och bokade en resa till Sverige. Jag ville uppleva något annorlunda.

Valet föll på Kalvträsk i Skellefteå och en kurs med naturfotografen Conny Lundström.

– Han såg att jag hade potential så jag fick bo kvar och jobba för honom. Efter tio dagar i Sverige älskade jag det. Jag sa upp mig och flyttade till Sverige i mars 2020. Sedan dess är jag kvar.

I Kalvträsk, där hon i dag bor i en röd stuga, upptäckte hon de röda ekorrarna. För henne som var van vid gråa i London, var de exotiska. Hon började spendera mycket tid i skogen och under en tidig vår fotograferade hon en ekorrhona som sedan blev påkörd av en bil. Dani Connor räddade livet på honans ekorrungar, samtidigt som hon dokumenterade dem.

Hon spelade in ett ekorr ljud som blev viralt på Twitter med miljontals visningar, och snabbt publicerade hon även bilder på ekorrarna. På en enda dag fick hon 60 000 nya följare.

I dag driver hon bland annat en Youtubekanal, är ambassadör för Canon och gör andra typer av sponsoruppdrag. Fokus ligger på att skapa berättelser kring ekorrarna.

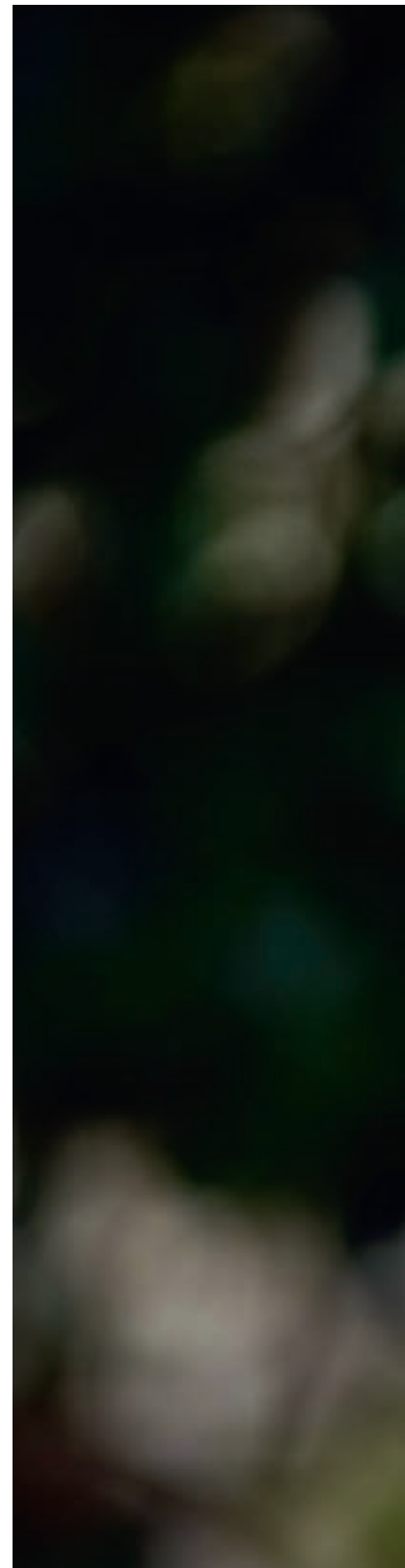
Intresset för just naturfotografi grundar sig i Dani Connors stora intresse för naturen.

– En sak som jag verkligen gillar med den typen av fotografi är att få vara en del av djurens liv och ett med naturen. Ekorrarna är vana vid att jag är där, och det är fantastiskt när andra djur är i närheten utan att de lägger märke till mig.

Hennes bästa råd till andra naturfotografer är att hitta ett lätt ämne.

– Om det så är att fotografera duvor på Londons gator tror jag att man kan bli framgångsrik på det. Jag valde ekorrar och berättelser kring dem.

/ JONNA DAGLIDEN HUNT

hej

JENNY
MORELLI
CHEFREDAKTÖR

medverkar

Gammal galghumor gaskar upp humöret

BILDEN HÄR BREDVID med titeln *The worst is yet to come* som visar en tidningsläsande kvinna i en säng med en sovande man bredvid sig togs av Steve Schapiro i New York, 1968. Schapiro (1934–2022) jobbade för tidskrifter som *Life*, *Time* och *Look*; han rörde sig i New York och fångade ögonblicksbilder från vardagslivet. Hans mest kända verk är kanske ändå stillbilderna från filmerna *Gudfadern*, 1972, och *Taxi driver*, 1976.

Men han dokumenterade alltså även medborgarrättsrörelsen flitigt och Muhammed speaks, som kvinnan läser, var *Nation of Islams* tidskrift. Bilden speglar förstås 1968 års oroliga klimat med flera politiska mord, rasmötsättningar och protester. Schapiro har sagt att han inte förstår varför just den här bilden är populär. Men det är inte svårt att förstå, för visst står sig denna tidlösa galghumor. Jag såg den på Fotografiska i Stockholm 2012 och föll pladask. Apokalyptiska tongångar är inget nytt, minns det. Redan 1968 skulle allt gå åt helvete. Nu ser vi hur en ny mörk berättelse om världen tar form. Spelplanen ändras, vi kan inte räkna med USA längre. Men vi måste gaska upp oss.

Detta nummer rymmer både glädje och allvar. Göran Segeholm skriver om lögnen och Christer Strömholms nazistiska förflutna, vi presenterar Årets bild-vinnaren och gulliga ekorrar och andra djur tagna av naturfotografen Dani Connor. Vi frågar ut de nominerade till Svenska Fotobokspriset om deras böcker. Crimson-stipendiaten Joar Vestergren visar sina fina porträtt och vi pratar med begåvade Cig Harvey i Maine, USA, hon som tar bilder som känns som man kan ta på dem, precis som fotoboksprisvinnaren Ela Polkowskas

Steve Schapiro i någons sovrum 1968.

bilder gör. Vi hänger på när polisfotografer i Linköping jobbar forensiskt och vi frågar oss vad som händer med AI och upphovsrätten nu när två år har gått sedan Chat GPT lanserades. Vår teknikredaktör Sara Amald jämför AI-verktyg med en bakmaskin.

Själv tror jag att AI påverkar oss enormt och kan varmt rekommendera Yuval Noah Hararis bok *Nexus* om man vill förstå hur olika informationsteknologier har format och fortsätter att forma mänskligheten. Från enkla symboler skrivna på lertavlor och boktryckarkonst till telegraf, massmedier och slutligen till datorerna och AI. Harari är kanske inte lika hoppfull om framtiden som man skulle kunna önska. Men en av hans slutsatser är att vi måste värna om våra starka institutioner som kan reglera sig själva när de gör misstag. Det vill säga demokrati. Det vill säga journalistik. Det vill säga det öppna samhället.

Och med dessa högtidsord lämnar jag över till Oskar Hammarkrantz som tar över redaktörskapet för Fotografiska Tidskrift medan jag är tjänstledig för studier. Jag önskar honom lycka till! Att han kommer få roligt tillsammans med er fotografer är jag helt övertygad om. 📷

CHRISTIAN EKSTRAND

Självpporträtt

I detta nummer besökte jag NFC i Linköping och träf-

fade fotografer som visade upp sin arbetsplats och sina arbetsuppgifter. Väldigt spännande arbete med många olika fotografiska tekniker. Det som inte var lika spännande som fotograf var att det råder fotoförbud typ överallt! Jag visades runt i lokalerna UTAN kameror på mig och såg en massa olika snygga och coola utsnitt att dokumentera, men tji fick jag! Så det blev till att pläta utomhus och visa upp några av alla delar de arbetar med.

YLVA LAGERCRANTZ

Marie-Louise Gravesjö

Jag är kulturjournalist, teaterkritiker och redaktör med SvD som

huvudsaklig uppdragsgivare. Som debutant för Fotografiska Tidskrift har jag och fotograf Christian Ekstrand mött två förensiska fotografer som jobbar inom NFC, Nationellt forensiskt centrum, i Linköping.

MATTIAS LUNDBLAD

Austin Leathers

Jag är frilansande skribent och fotograf bosatt i New

London, Connecticut. Jag bevakar konst främst i New York- och Bostonområdet, och har i detta nummer intervjuat Cig Harvey.

VILL DU SYNAS I F?

Vill du annonsera i denna prisbelönta tidskrift? Nästa materialdag är 23 maj. Kontakta heather.ferrigan@sfoto.se

En av Hararis slutsatser är att vi måste värna om våra starka institutioner som kan reglera sig själva när de gör misstag. Det vill säga demokrati.

»Jag trodde jag levde livet, men jag var ganska deprimerad, att fotografera var en kanalisering för det.« 54

JOAR VESTERGREN

MINH NGOC NGUYEN

JEFF COVLEN

Portfolio / Dani Connor / 1
Hej / Galghumor gaskar upp / 6
Aktuellt / Fotografi på Vårsalongen / 8
Gästkrönikan / Strömholms eftermäle skadat / 9
Aktuellt / Lotta Härdelin vann Årets bild / 10
5 frågor / Eva Dahlgren / 11
Bransch / Två år med A1 och upphovsrätt / 12
Tema / Svenska Fotobokspriset / 14
På jobbet med / Polisfotograferna / 30
Artikel / Framtiden går i silver / 36
När allt går åt helvete / Bruno Ehrs / 44
Utblick / Intervju med Cig Harvey / 46
Porträtt / Joar Vestergren Crimson-stipendiat / 54
Fotografiska Liv / Anna Näslund / 58
Teknik / Effektiva A1-verktyg / 60
Inställningar / Elin Nerpin / 61
Enkäten / Fotografer om sina arkiv / 62
Stipendiat / Louise Sinaga Helmfrid / 63
Fråga juristen / Vilken moms gäller? / 63
Förbundssidor / Motionera inför stämman / 64
Styrelsen har ordet / Jonas Berg / 65
Utställningar / Över hela landet / 66

aktuellt

ÅRETS ROOKIE

Årets rookie 2025 heter Sara Damne. I sin motivering skriver juryn att hon skickligt behäskar konsten att bygga upp en dynamisk och intressant fotografisk berättelse som både är genomtänkt och grundligt genomarbetad. Hon har en otrolig förmåga att fånga rörelse och olika känslolägen. Därigenom blir bilderna visuellt spännande trots att situationerna och platserna är allmogliga. Fotografen växlar skickligt perspektiv och gör betraktaren både nyfiken och engagerad. »Vår tid är nu« – om livet för unga värnpliktiga – utstrålar energi, och säger mycket om vår egen samtids utmaningar.

BUGGAR & BUGGAR

En ny utställning på Hasselblad Center presenterar 15 internationella konstnärer som spänner över ett brett fält av fotografiska och digitala praktiker. Den utforskar »buggar« i två bemärkelser: både som verkliga insekter – som exempelvis fjärilar, flugor, bin – och som tekniska fel. Olika sorters »glitcher« (mindre fel eller avvikelser som uppstår i ett system, ofta digitalt) undersöks genom teman som svärmar, nätverk, symbios och rubbade ekosystem. »Bugs & Metamorphosis« lyfter fram samspel och brytpunkter mellan människa, natur och maskin; hur de påverkar och ibland tar ut varandra. Utställningen visas till den 4 maj.

MÓNICA ALCÁZAR-DUARTE

Människa, natur och maskin i samspel.

CRISTIAN QUINTEROS SOTO

Cristian Quinteros Soto inspireras av Zorns målning »Sommarafton«.

Fotografi på årets Vårsalong

VÅRSALONGEN PÅ LILJEVALCHS inleder som brukligt Stockholms konstvär sedan över hundra år tillbaka. I år deltar 177 konstnärer, med sammanlagt 282 konstverk. Bland dem råder stor åldersmässig och geografisk spridning. De är från 18 år till 78 år och bor alltifrån i sydliga Brösärap ända upp till Boden. Flera fotografer finns representerade. Bland annat visas verk av Louise Sinaga Helmfrid, Xiaoli O. Chang, Karl Magnus Petersson, Jockum Klenell, Ella Liem, Kristoffer Axén och verket här ovan skapat av Cristian Quinteros Soto. Det är ett självporträtt inspirerat av Anders Zorns målning *Sommarafton* från 1894. Salongen pågår till den 27 april.

I GRÄNSLANDET

FOTOFESTIVALEN Photo Brussels, har i år öppnat även för AI-genererade bilder genom utställningen *AI imagine* på Le Hangar. Här visas 18 projekt från en tidigare utlysning, där konstnärer bads omtolka historiska händelser och personer med hjälp av AI. Utställningen utforskar gränlandet mellan fotografi och generativt bildskapande

och ställer frågor om hur AI påverkar vår uppfattning om verklighet och fiktion.

CATO LEIN OM BILDSTÖLDERNA

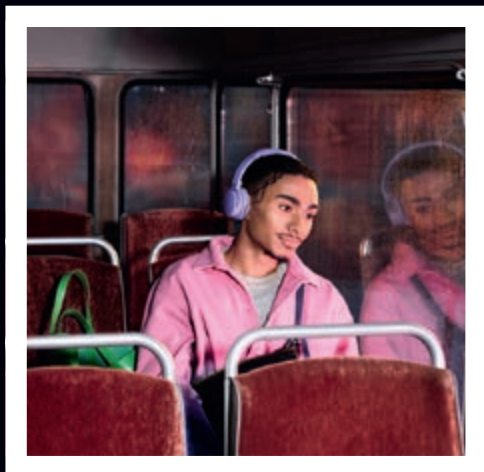
EFTER ETT ÅR AV upprörda diskussioner om fotografen Cato Leins bildstöder i den skandalomsusade boken *Northern Silence* ställde han till slut upp i en intervju med Donald Boström för Foto-

JONAS WIDHE

Cato Lein talar ut.

grafisk Tidskrift. »Det blev katastrof med att ha med bilder som inte är mina i boken«, säger han bland annat. Läs intervjun på sfoto.se.

DANIEL OLSÉN

Här syns kreativa samarbeten och roliga kunder. Det märks att Olsén har kul på jobbet.

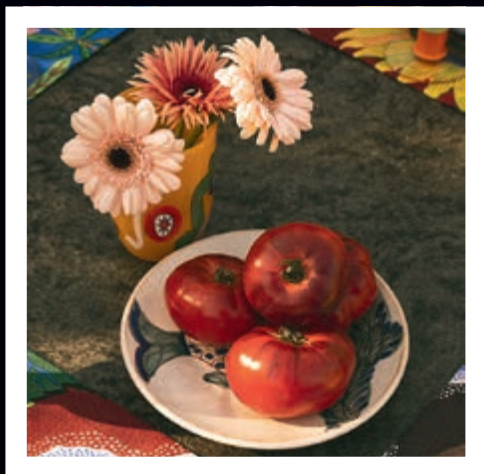
@PHOTOGRAPHER_DANIELOLSEN

LISA BJÖRK

Det känns som en fest genom alla årstider; glädje, färg, bröllop och med många olika slags människor.

@LISABJORKPHOTOGRAPHY

PIA ULIN

Man vill resa med, vistas i alla hennes lugna rum och se det skira ljuset falla som Ulin ofta låter det falla. @PIAULIN

gästen

GÖRAN SEGEHOLM
SKRIBENT &
FOTOGRAF

En karriär byggd på lögn och halvsanning

DET HAR VARIT ALLMÄNT KÄNT att Christer Strömholm, en av Sveriges mest upplyfta och hyllade fotografer, i sina tonår var medlem i en nazistisk ungdomsorganisation. En typisk bild ges i det retroaktiva praktverket om Strömholm, *Post Scriptum* (2012). Där får läsaren veta att det mest handlade om ...

» ... ett slags kortbyxgemenskap, som scouterna, fast med större längtan efter vapen, och mindre efter naturen. Ideologiskt förstod dock få vad det rörde sig om, varför det är tveksamt att i efterhand klassa dem som nazister.«

I januari 2025 förändrades bilden genom boken *Christer Strömholm och nazismen* (2025). Författaren Andreas Gedin beskriver hur den fjortonårige Christer i oktober 1932 var med och kastade tomater på skådespelarna i pjäsen *Guds gröna ängar* på Dramaten i Stockholm. Anledningen? De vita skådespelarna uppträdde som svarta. Samma kväll attackerade tre ungdomar, »skrudade i nazistiskjortor« och precis som Strömholm medlemmar i Svenska nationalsocialistiska partiet, en svart man på väg hem från Dramaten där han arbetat som portier. Det var ett av de första kända hatbrotten mot svarta i Sverige.

Inte riktigt vad jag själv skulle kalla »kortbyxgemenskap«.

Strömholms nazistiska engagemang fortsatte fram till 1945, då han var 27 år och dömdes till 50 dagsböter för att ha hjälpt nazistiska krigsförbrytare att fly

Det var ett av de första kända hatbrotten mot svarta i Sverige. Inte riktigt vad jag själv skulle kalla »kortbyxgemenskap«.

undan rättvisan från Norge till Argentina. Däremellan hade han varit delaktig i ett välplanerat inbrott – i *Post Scriptum* beskrivet som »en fyllegrej« – i den socialistiska föreningen Clartés lokaler där nazisterna stal medlemslistor och »förteckningar över utläningar«. Strömholm dömdes till tre och en halv månads straffarbete, villkorligt.

På kort sikt fungerade det för Strömholm att tona ner sitt förflutna. I *Post Scriptum* står att Strömholm några dagar före sin död kunnat läsa om sig själv i den franska dagstidningen *Le Monde* under rubriken »Le Grand Suédois«, den store svensken. Strömholm ska ha sagt: »Nu kan jag dö och känna mig nöjd.«

Tydligt var Strömholms eftermäle viktigt för honom. Nu är det skadat. Men en sak är säker, skulle han under sin livstid trätt fram och korrigerat lögnerna och myterna så skulle i varje fall jag ha tänkt på honom som visserligen mänsklig och svag, men också modig och hederlig.

Alla kan göra fel. Alla kan falla för frestelsen att framställa sig själv som lite bättre. Nu när AI blivit ett etablerat verktyg är frestelserna kanske större än de någonsin varit tidigare. Men kom ihåg: lika lätt som det är för dig att bygga en karriär på lögnerna och halvsanningar, lika lätt är det för andra att döma dig.

Som tur är har alla människor förmågan att förstå, förlåta och gå vidare. Men den som ska förlåta måste våga tro att det finns en ny insikt, uppriktighet och hederlighet hos den som fuskat. Det är en oundgänglig ingrediens i relationen mellan konstnär och publik. 📖

FOTOBOK BLIR EN KONSERT

Södra Hälsinglands Orkesterförening ger en konsert inspirerad av fotoboken »Laderna« av Johanna Syrén.

– Det är ju en rätt cool grej, att fotografi möter musik. Det är pampigt och dramatiskt, 50 personer på scenen. Tanken är att det ska spelas in och turnera vidare i landet, säger Johanna Syrén.

Boken gavs ut 2017 och innehåller både bilder på lador i Hälsinglands jordbrukslandskap och personliga dagboksanteckningar skrivna under en period på sju år, i en tid präglad av personlig kris och förändring. Boken sålde slut på bara några månader.

MINH NGOC NGUYỄN

Minh Ngoc Nguyễn utmanar mediet.

KÄNN FÖRST OCH TÄNK SEDAN

I mars och april är det dags för en gruppställning med verk av Annika Elisabeth von Hausswolff, Dev Dhunsi, Minh Ngoc Nguyễn och Sally von Rosen. »Feel First, Think Later« visas på galleri Andréhn-Schiptjenko i Stockholm. De fyra konstnärernas verk undersöker alla var fotografiet står i dag, genom att utmana och expandera mediet. Utställningen pågår till 26 april.

LOTTA HÄRDELIN

Årets bild visar översvämningskatastrofen i Valencia i november 2024.

Lotta Härdelin tog Årets bild

DEN 13 MARS KORADES VINNAREN i Årets bild på en stor gala på Münchenbryggeriet i Stockholm. Årets bild togs av Lotta Härdelin, DN. I samma tävling 2021 utsågs Härdelin till Årets fotograf och 2019 fick hon även ta emot Nils Horner-priset »för att hon med sin utrikesfotografistik skapar stark närvaro och fångar den utsatta vardagen i världens krishärdar«. Årets fotograf blev i år Linus Sundahl-Djerf, SvD. Årets berättelse stod frilansaren Daniel Nilsson för. Årets porträtt togs av Adam Wrafter, UNT. Se bilder och läs mer om alla vinnare och nominerade i tävlingen på aretsbild.se.

SVENSKA VANN PRIS

LINKÖPINGSFOTOGRAFEN Laila Villebeck vann nyligen det mest prestigefyllda priset på The Society of Wedding and Portrait Photographers årliga printtävling i London. SWPP är en brittisk organisation som grundades för cirka 30 år sedan för att ge yrkesfotografer möjlighet att utvecklas och skapa nätverk. Bilden *Soulful* vann också i kategorin barn.

ELISABETH OHLSON-STIPENDIUM

VÄSTRA Götalandsregionens kulturnämnd har instiftat ett nytt stipendium som ska ges till någon som verkar i fotografen Elisabeth Ohlsons anda. Stipendiet kommer att tilldelas en konstnär som är

bosatt och verksam i regionen, och som verkar »för yttrandefrihet och allas lika värde«. Till sommaren visas även Elisabeth Ohlsons verk i en retrospektiv utställning på Fabriken Bästekille i Kivik. Elisabeth Ohlson dog i oktober 2024.

NAZISMEN OCH STRÖMHOLM

CHRISTER STRÖMHOLM var en av Sveriges mest betydelsefulla fotografer. Men han var också nazist som ung, något som han själv medgivit och kallat en ungdomssynd. Men Andreas Gedin har i boken *Christer Strömholm och nazismen* grävt i arkiven och tecknar en problematiserande bild av Strömholms nazistiska bakgrund. Strömholms konstnärliga karriär berättas

CARL JOHAN DE GEER

Strömholms eftermäle förändrat.

också, bland annat genom att berätta om hur lojala vänner och skribenter frikostigt friserat Strömholms bakgrund.

Bokens tema är i första hand historieförfälskning och konstnärsmyt, inte Strömholms fotografiska hantverk eller estetik.

NAMN Eva Dahlgren.
GÖR Musiker.
AKTUELL Suttit i
juryn för Hasselblads
Sommarsalong.

5 frågor

Foto och musik hänger samman

Hur var det att sitta i juryn för Hasselblads Sommarsalong?

– Det var underbart inspirerande. Det var svårt. Det var rörande. Det var roligt. Det var sorgligt. Det var allt som fotografi kan vara. Jag är enormt imponerad av alla som använder sig av fotografi för att berätta något om sig själva och om sina medmänniskor och om världen vi bor i.

Kan du säga något om bredden?

– Kvaliteten på bilderna var hög. Vi tittade igenom drygt fem tusen bilder

men jag blev inte trött, bara nyfiken; naturbilder, stilleben, självporträtt, bilder på barn och familj, bilder på kärlek, dokumentära bilder, iscensatta bilder ... Kreativiteten är stor i vårt land!

Kan du berätta om hur ni gjorde urvalet?

– Vi valde först ut på varsitt håll och sedan träffades vi och försökte enas om något som skulle visa just bredden och något som också skulle bli en inspirerande utställning. Det kommer bli fantastiskt.

Vad är din egen relation till fotografi?

– Jag älskar kameror och när jag gick i skolan hade jag fotografi som fritt valt arbete. Älskade doften av mörkrum. Jag tror att jag har lärt mig bild på två sätt.

Jag har alltid skrivit musik i bilder. Alla låtar jag skriver har sina egna bilder eller små filmer som rullar runt i mitt huvud. Låtarna har färg och en form. Foto och musik hänger samman som syre och eld. Jag har även blivit fotograferad så mycket i mitt liv och

har lärt mig vad ljuset gör med en bild. Vad ljuset gör med ett ansikte.

Inspirationskällor inom fotografi

– Jag lärde mig väldigt mycket av min vän Denise Grünstein, hon fotograferade mina album under många år. När jag reser försöker jag alltid hålla koll på om det finns en foto-utställning i staden jag befinner mig i. Och det finns ingen bättre inspiration än att vandra i en stad i vackert ljus, regn, natt, skymning med en Iphone.

/ JENNY MORELLI

Två år med AI – hur går det med upphovsrätten?

Den explosionsartade spridningen av AI-tjänster har tvingat lagstiftare världen över att lägga pannorna i djupa veck. Vad är egentligen rätt och fel när det gäller användningen av bilder och texter i AI-träningen? Och hur ska det som är fel kunna regleras?

Att fotografers bilder utnyttjas för träning av AI-modeller råder det inget tvivel om; för att kunna få en AI-tjänst att generera verklighetstrogna bilder behöver den analysera enorma mängder verkliga fotografier.

Materialet samlas som regel in genom så kallad »skrapning« på Internet, det vill säga att AI-företag och utvecklare använder automatiserade program för att ladda ner och lagra bilder från olika webbplatser. Utvecklare som Midjourney, Stability AI (skapare av Stable Diffusion) och Open AI (skapare av Dall-E) har anklagats för att träna sina modeller på upphovsrättsskyddat material.

– Det kan låta självklart att de inte får använda skyddat material utan att fråga om lov och betala för sig, men faktum är att det finns olika åsikter om det, säger Amanda Ghanbari Lundberg, jurist på Sandart & Partners som är specialiserade på immaterialrätt.

En av anledningarna till att det kan råda delade meningar är att det finns några viktiga inskränkningar i EU:s DSM-direktiv, ett direktiv som är tänkt att skapa förutsättningar för en fungerande marknad för upphovsrättsskyddat material i den digitala tidsåldern. Där görs nämligen bland annat inskränkningar för det som kallas »text- och datautvinning«, det vill säga automatiserad datorstödd analys av till exempel text och bild. Detta kan omfatta nedladdning och annan kopiering av bilder för både forskning och kommersiella ändamål, utan tillstånd från rättighetshavarna.

– Med andra ord kan även kommersiella aktörer luta sig mot inskränkningen, samtidigt som det finns viktiga begränsningar och frågetecken att reda ut. En vanlig uppfattning är att AI-tjänsterna inte får producera nytt material som konkurrerar med träningsdatan.

Andra menar dock att denna fråga hanteras genom den »opt-out«-möjlighet som

lagstiftaren gett rättighetshavarna, det vill säga att rättighetshavarna kan markera att ett verk inte får användas för kommersiell AI-träning.

– Rent juridiskt finns visserligen den möjligheten, men det är i praktiken svårt att utnyttja den. Hur ska en sådan markering göras? I vilket format? Var ska den finnas? Här krävs det vägledning och riktlinjer från EU, säger Amanda Ghanbari Lundberg.

Det här är ett knepigt område, eftersom det blir en fråga om tolkningar och bedömningar. Det pågår olika rättsfall kring detta, och ett av de mest kända är bildbyrån Getty Images anklagelse mot Stability AI. Det är obestridligt att bildbyråns bilder har använts som träningsdata av AI-bolaget, eftersom det finns exempel på bilder som har genereras av Stable Diffusion där Gettys vattenstämpel är fullt synlig. Nu kräver Getty AI-företaget på miljardbelopp – i dollar – som ersättning för upphovsrättsintrång. Processen pågår.

Det kan låta självklart att de inte får använda skyddat material utan att fråga om lov.

UPPHOVSRÄTT OCH AI – VIKTIGA RÄTTSFALL

Getty Images stämmer Stability AI för att de har använt bildbyråns bilder i AI-träning. Processen pågår. Fotografen Robert Kneschke anklagade AI-företaget Laion för att ha använt hans upphovsrättsskyddade bilder som träningsmaterial. Domstolen dömde dock till Laions fördel. I Tyskland pågår nu två rättsprocesser inom musikområdet. Bland annat har Gema, den tyska motsvarigheten till svenska Stim, stämt Open AI och Suno AI för olovligt användande av upphovsrättsligt skyddad musik.

Amanda Ghanbari Lundberg: »Det krävs vägledning och riktlinjer från EU.«

Thorbjörn Öström: »Det finns helt klart många utmaningar när det gäller att licensiera material i dagens läge.«

Ett annat uppmärksammat fall, i en helt annan skala, är tvisten där den tyska fotografen Robert Kneschke anklagar AI-företaget Laion för att ha använt hans upphovsrättsskyddade bilder som träningsmaterial. Här har domstolen gett Laion rätt, och slagit fast att de kan använda sig av inskränkningen för text- och datautvinning för forskningsändamål.

– Domstolens bedömning grundar sig bland annat i att Laion inte själva utvecklar någon AI-modell, utan enbart tillhandahåller träningsdata åt andra aktörer, säger Amanda Ghanbari Lundberg.

En intressant koppling mellan fallen är att Stability AI lär ha använt sig av Laions data, som bygger på miljarder av bilder som skrapats från Internet.

Upphovsrättsorganisationer och lagstiftare världen över arbetar nu med att få till den där fungerande marknaden som DSM-direktivet skulle bidra till. En utmaning är hur regleringar ska kunna bli hyfsat likartade på global nivå.

Upphovsrätsfrågor handlar ju inte enbart om fotografers bilder, utan i lika hög grad om musik och text av olika slag. Dessutom är bildgenerering bara en liten del av hela AI-utvecklingen, och målet är att ett nytt regelverk ska rymma möjligheten att använda material för forskning och allmännyttiga ändamål.

De pågående rättsfallen väntas vara en viktig pusselbit i arbetet med att hitta fungerande lösningar på marknaden. Det handlar dels om de olika fallen med bildrättigheter, men även om de tvister som kretsar kring annat upphovsrättsskyddat material.

– I Tyskland pågår två intressanta rättsprocesser inom musikområdet. Bland annat har Gema, den tyska motsvarigheten till svenska Stim, stämt Open AI och Suno AI för olovligt användande av upphovsrättsligt skyddad mu-

sik. Utfallet i de processerna lär bli viktiga för utformandet av lösningarna, säger Thorbjörn Öström, advokat på Öström Advokat.

Ett problem med att få fram tydliga regler för AI-tjänster är att de juridiska processerna ofta är väldigt utdragna.

– Det finns helt klart en risk för att utfallet – vilket det än blir – kommer att överklagas, och möjligen kommer det ända upp till EU-domstolen innan det avgörs. Det kommer att ta tid att få besked, vilket är mycket olyckligt med tanke på den snabba utvecklingen inom AI, säger Thorbjörn Öström.

Här hemma i Sverige är den nationella styrningen av AI-frågor otidlig och fragmentarisk. Det slog den statliga AI-kommissionen fast när de presenterade sin rapport *Färdplan för Sverige* senhösten 2024.

Ett av deras förslag var att det ska finnas en nationell samordnare inom området.

– Visserligen sker mycket av arbetet kring regleringar på europeisk eller global nivå, men en sådan samordnare skulle bland annat kunna öka medvetenheten om att problematiken kan skilja sig åt mellan olika sektorer. Men framför allt kan den personen vara en länk mellan olika intressenter när det gäller att skapa lösningar för att licensiera material, säger Thorbjörn Öström.

För det är just detta som bör vara målet nu, menar han: att hitta strukturer för att hantera licenser, på motsvarande sätt som till exempel Stim hittills har gjort inom musikbranschen.

– Det finns helt klart många utmaningar när det gäller att licensiera material i dagens läge. Men det viktiga är att inte skapa strukturer som gör att fotografer och andra rättighetshavare tvingas försöka hålla tillbaka material, utan att de i stället kan välja att göra det tillgängligt – och se till att de får betalt för det.

/ PETER WIKLUND

kommentar

SFF, AI OCH UPPHOVSRÄTTEN

■ Hur agerar SFF kring AI och upphovsrätt? Vi ställer frågan till Astrid Nymansson, förbundsjurist på Svenska Fotografers Förbund.

– Vi gör en hel del, inte minst bidrar vi med vår kunskap och fotografers perspektiv på AI i såväl pågående lagstiftningsarbete som i kontakter med myndigheter och andra marknadsaktörer. En viktig fråga är att få till lösningar och licenser för utveckling och användning av AI som ger upphovspersonerna bakom träningsdatan ersättning.

■ Är licensiering det givna nästa steget inom området?

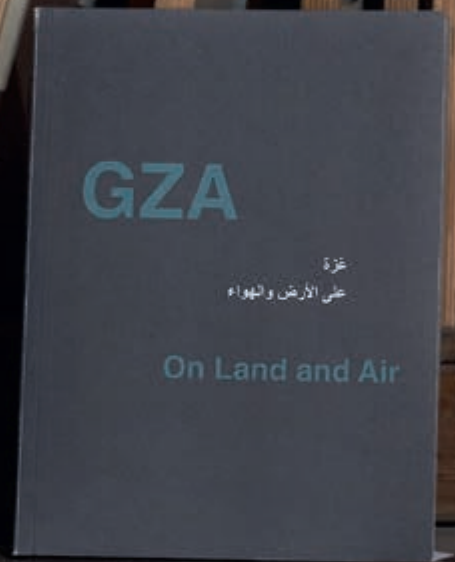
– Ja. En hållbar AI-utveckling kräver licenser. Även AI-verktygen är beroende av att det finns människor som har råd att arbeta professionellt med att skapa kvalitativt kreativt innehåll.

■ Hur skulle en lösning kunna se ut?

– Jag tror till att börja med att det måste finnas olika nivåer, beroende på vad det är för AI-användning. Behovet av träningsdata skiljer sig så mycket mellan exempelvis arbetet med de stora, öppna modellerna och specialiserade högkvalitativa tjänster med ett tydligt nischat behov av data.

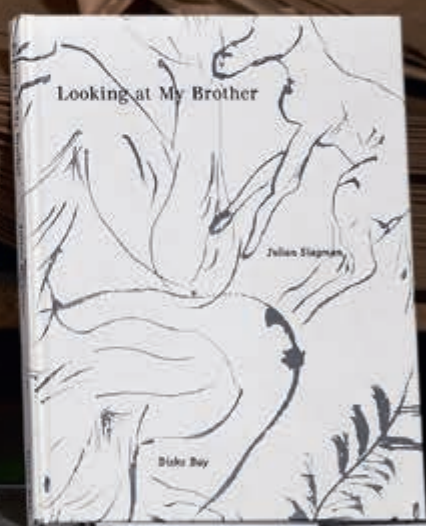

Astrid Nymansson, förbundsjurist.

SVENSKA FOTOBOKSPRISET 2025

Vem vinner i år?

Årets nominerade böcker spänner brett: de är politiska, historiska, självbiografiska, mytiska och poetiska. Vinnarboken korades den 19 mars i år.

Ela Polkowska vinner Svenska Fotobokspriset med sin bok »Splinter«. I samhällets utkanter där ingenting är entydigt fångar hon spår av det mänskliga. Genom det intima rum som fotoboken utgör kommer vi nära både personerna och berättelsen.

»Jag vill att man ska känna hur materialen är«

SPLINTER

Ela Polkowska

FÖRLAG Blackbook

Publications.

FORM Ania

Natęcka-Milach.

CITAT Louise Glück.

»Historien utspelar sig i en liten by i Polen, men det skulle egentligen kunna vara var som helst.«

Ela Polkowska tar mod till sig och knackar på dörren till det fallfärdiga huset i utkanterna av den lilla byn i östra Polen. Huset känner hon väl till eftersom hennes farmor och farfar tidigare bott i byn, och det är ett hus som länge fascinerat henne. Inte bara huset, utan främst familjen i sig, som verkar leva i ett ständigt kaos och i en alltid pågående oreda, omgivna av saker i olika grader av trasigt skick. Saker och ting som dessutom konstant byter plats, i ett slags ständigt pågående oorganiserad omorganisation.

Någon öppnar? Dörren öppnas ... och hon förklarar sitt ärende: att hon vill fotografera och dokumentera familjen under en lång tid, kanske upp till ett år.

Till hennes förvåning säger familjen genast ja, de verkar inte det minsta oroade över hur de ska komma att framställas. De bryr sig helt enkelt inte nämnvärt. Om de visade någon reaktion så var det glädje över att någon visade intresse för deras liv.

Det är nu nästan tio år sedan Ela besökte familjen med sin kamera alltid redo. Och det är först nu hon känner att hon är redo att publicera bilderna i en bok som fick namnet *Splinter*.

– Jag behövde den tiden, dels för att få distans till bilderna och projektet som var så intensivt, dels för att hitta den röda tråden och kunna skapa en berättelse utifrån den. Bilderna har visats tidigare i utställningar, men nu ser jag dem i ett nytt ljus.

För drygt fyra år sedan lämnade Ela Polkowska Polen och bor nu i Göteborg, där hon nyligen tagit examen från HDK-Valand.

Att det blev just Göteborg beror till stor del på att Ela tidigare, under ett mentorsprogram för aspirerande fotografer, hade träffat fotografen och läraren Annika von Hausswolff som talat gott om skolan.

Hon har under tiden märkt att den fotografiska traditionen och synen på bilder skiljer sig lite åt mellan Polen och Sverige. Det som dock är gemensamt är att det finns en stark dokumentär tradition i bägge länderna.

– Men i Sverige är ofta berättelsen eller storn viktigare än den enstaka bilden, medan själva bilden har en stor symbolisk kraft i katolska länder

Ela Polkowska.

som Polen, inte minst som religiös symbol. Även gatubilden och tempot skiljer sig åt.

– Om jag ser något intressant, något icke-perfekt, trasigt eller

intressant i Polen kan jag gå hem och fundera och samtidigt veta att det ser likadant ut om jag kommer tillbaka med kameran om några dagar. I Sverige måste man ta tillvara på tillfället när man ser det, eftersom trasiga saker i gatubilden fixas till så snabbt här.

Ela Polkowska har tidigare arbetat bland annat med marknadsföring och content och bestämde sig relativt sent för att inrikta sig mot fotografi. Hon var över 30 år fyllda när hon plockade upp kameran.

– Jag har även studerat konsthistoria och särskilt intresserat mig för medeltida måleri. Jag har också arbetat på biograf i flera år och det var genom filmen jag hittade fotografi som mitt uttrycksmedel.

Det som nu resulterat i boken *Splinter* var alltså ett av Elas första seriösa fotoprojekt. Boken följer en liten familj, en man, en kvinna och deras dotter, i en kaotisk vardag i utkanten både av den lilla byn och i utkanten av samhället i stort.

– Historien utspelar sig i en liten by i Polen, men det skulle egentligen kunna vara var som helst där människor låter saker och ting ta över deras liv.

Vid huset, som också är ett småskaligt lantbruk med en modest potatisodling och några kor, ankor och kycklingar som gör hundar och katter sällskap, har en lada förvandlats till lager för alla saker familjen samlat på sig. Men egentligen handlar det inte om att samla i traditionell bemärkelse, utan snarare oförmågan att kunna slänga eller göra sig av med saker, oavsett om de fungerar eller ej och av andra skulle kunna betraktas som skräp.

JURYNS MOTIVERING

»Det är kraften i de enskilda bilderna som gestaltar skönheten där vi inte trodde att den fanns. I det slitna och kaotiska vid samhällets utkanter fångar Polkowska spår av det mänskliga där ingenting är entydigt. Hon är en modig fotograf som ifrågasätter både sina egna och våra föreställningar. ›Splinter‹ är en radikal bok som spränger blicken. Polkowska har en känsla för det taktila, man vill ta i boken, gå in i varje enskild bild. Men framför allt är detta en smocka i ansiktet. En bok som väcker frågor och inte lämnar någon oberörd.«

När man bläddrar i boken är det också lätt att läsa in politiska aspekter, som att se boken som ett debattinlägg om fattigdom eller att leva i ett socialt utanförskap. Men det har aldrig varit Elsas ursprungliga avsikt eller intention.

– Det hela började med en fascination för den här platsen, inget politiskt. Jag hade en, så här i efterhand kanske lite idealistisk, idé om att visa upp att alla kan leva på sitt sätt och inte vara som alla andra. Familjen levde heller inte i fattigdom, de hade alltid mat på bordet. Så att deras hus såg ut så här berodde på något annat. En oförmåga att skapa ordning i kaoset. Det var dock inte så att de helt hade gett upp. En gång när jag var där målade familjen några väggar vita, men eftersom de hade en vedkamin men ingen ventilation, var väggarna svarta redan nästa dag.

Att dokumentera och skapa konst av människor i samhällets utkant, både bildligt och bokstavligt, är inte etiskt helt okomplicerat.

– Att fotografera handlar ju ofta om att använda sig av andra människors liv i sitt eget skapande, så den etiska avvägningen måste alltid finnas där. Jag har varit noga med att inte på något sätt göra mig lustig över familjen och deras liv, utan bara visa hur det faktiskt är.

I stället upplevde Ela att familjen var genuint glada över att någon brydde sig om dem och deras vardag. Hennes besök gav också familjen högre status i den lilla byn.

– Huset var inte uppkopplat till gasnätet, så med jämna mellanrum var de tvungna att åka iväg och köpa nya gasoltuber. Tidigare hade kvinnan aldrig fått välja storlek eller form på gasoltuben själv, utan

»Att fotografera

handlar ju ofta om att använda sig av andra människors liv i sitt eget skapande.«

var tvungen att ta den som försäljaren gav henne. Men när jag följde med henne fick hon för första gången köpa den tub hon ville ha. Så familjen var stolt över att jag var med dem, det gjorde dem lite viktigare i byn.

I slutet av projektet tog Ela några porträtt av familjen, som ett tack för hjälpen och för att hon fått vara gäst och komma och gå i deras hus.

– De tittade inte ens på bilderna. Och de frågade aldrig någonsin om resultatet. Det viktiga för dem var att jag var där och visade intresse för dem, inte själva bilderna i sig.

Tekniskt är bilderna tagna på nära håll med blix, vilket dels resulterar i klara, starka färger och skapar en känsla av beröring, där materialen lyfts fram, dels innebär det en närmast olycksbådande mörk bakgrund, i vilken man endast kan ana sig till vad som finns där bakom. Här råder också ett slags tidlöshet, som nästan inte på något sätt avslöjar att bilderna är tagna för tio år sedan.

– Jag vill visa att man kan hitta visuell rikedom även i de märkligaste av platser. Blixten gör färgerna mer levande och jag ville komma nära

objekten. Jag ser världen som små utsnitt där man är nära. Med det här arbetssättet lyfts sakerna fram och den taktila känslan blir tydligare, jag vill att den som ser på bilderna ska kunna känna hur tygerna eller träet eller metallen känns.

Bilderna får också en förlängning i bokens omslag, som liksom resten av boken är föredömligt formgivet av Ania Nałęcka-Milach. Boken är klädd i röd sammetsimitation.

– Det är nästan metaforiskt. Tyget är färgrikt och ger ett närmast lyxigt intryck samtidigt som det är väldigt skört och ömtåligt. Jag har medvetet jobbat med att få fram att man som betraktare kan känna av alla material, komma nära tyget och träet.

Under arbetet upplevde Ela flera gånger ångest eller oros känslor, att det kaosartade livet så småningom skulle resultera i en tragedi.

– I slutet av min vistelse dog plötsligt två av familjens kor oförklarligt en natt. En allvarlig bilolycka skedde, och till slut lämnade kvinnan också sin man och huset, helt spårlost. Så på något sätt visade det sig att min oro var befogad, kaoset och oredan ledde till slut till katastrof.

/ OSKAR HAMMARKRANTZ

ELA POLKOWSKA

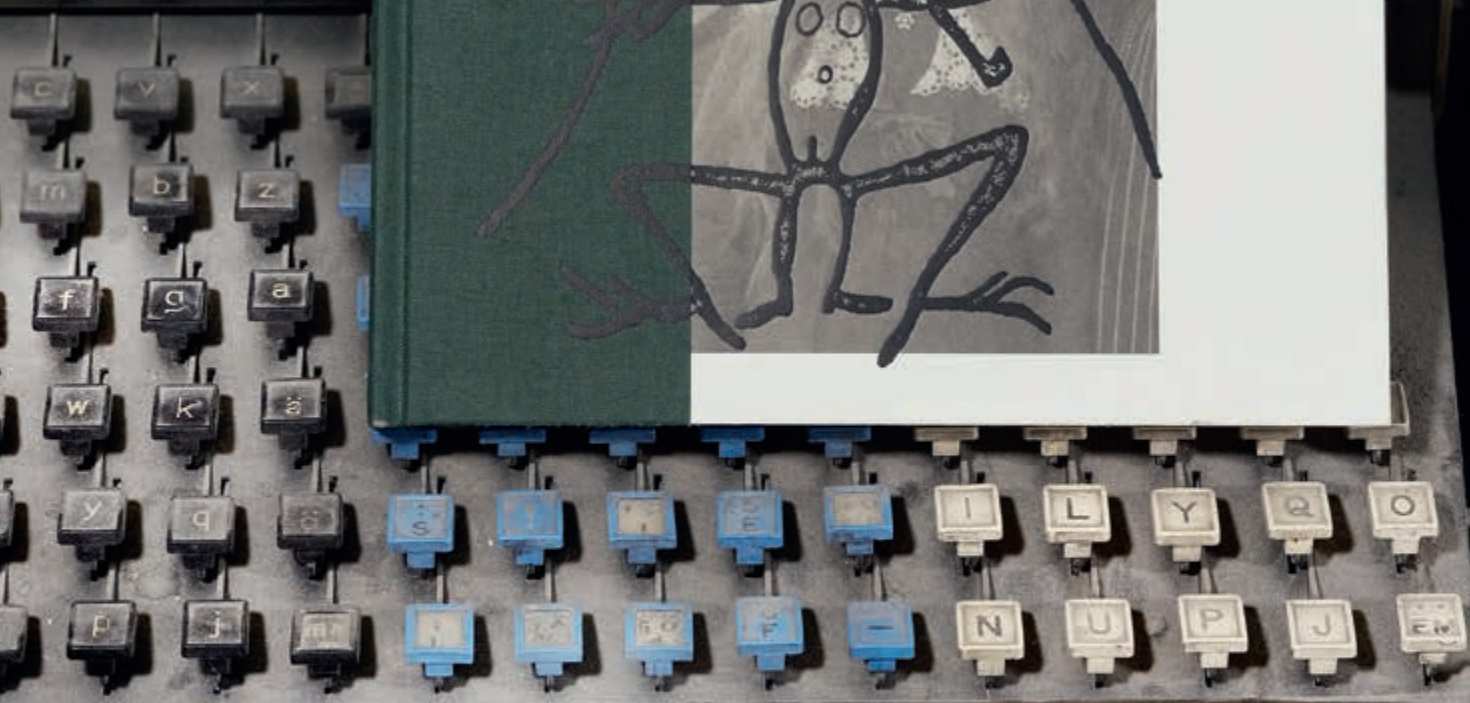
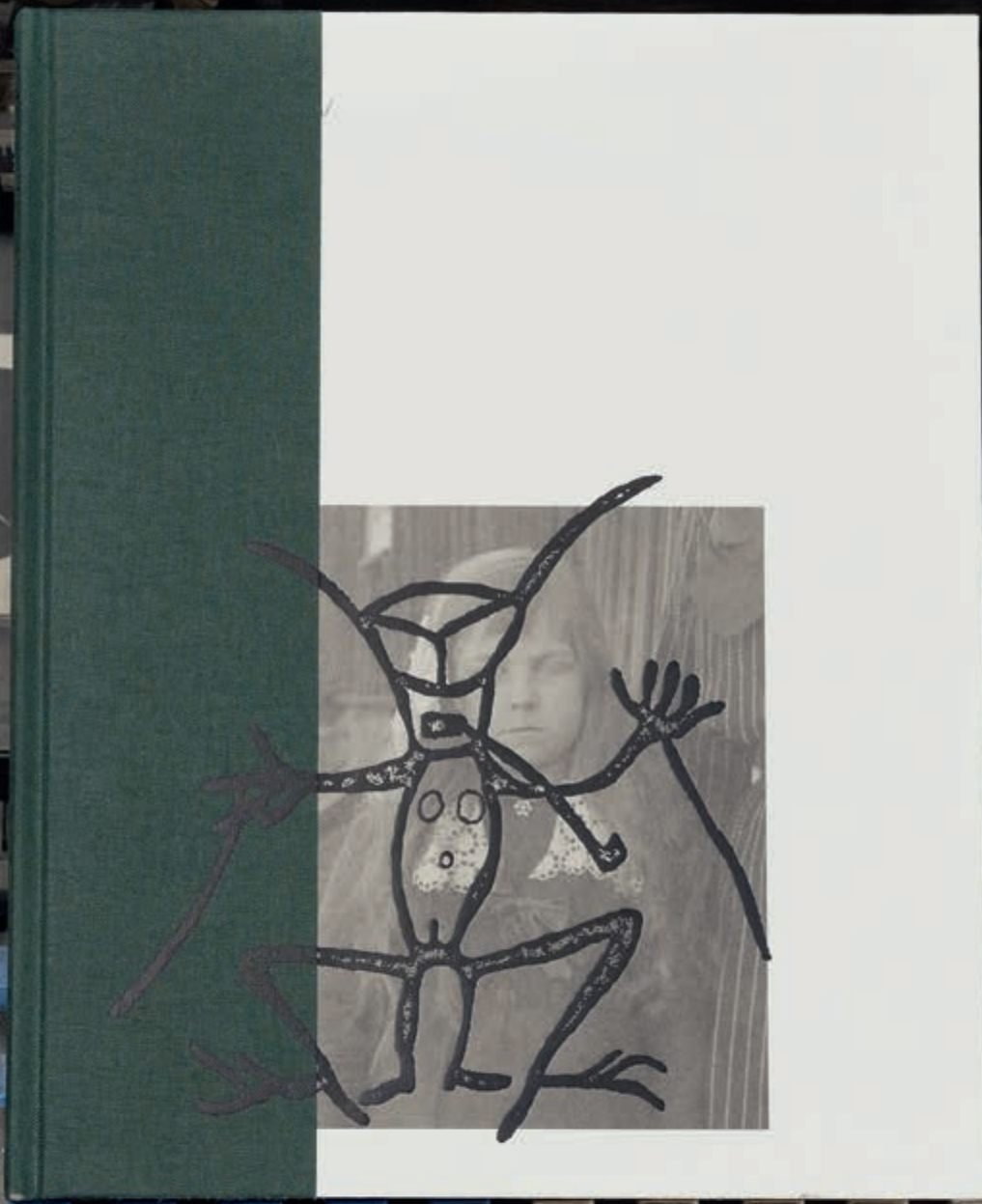
FÖDD 1977.

BOR Göteborg.

AKTUELL Vinner Svenska Fotobokspriset 2025.

GJORT Tagit en masterexamen i fotografi från HDK-Valand.

Har ställt ut i Aten, New York, Budapest, Lissabon, Riga, Kiev och Krakow. Har vunnit Feature Shoot Emerging Photography Award.

I Maja Daniels bok »Gertrud« återupplivas en kultur där starka, självständiga kvinnor och deras kunskap kom att förtryckas och tystas ned. Läsaren lockas in i ett mytiskt och mörkt universum.

»Jag vill se vad slumpen erbjuder«

GERTRUD

Maja Daniels

FÖRLAG Void.

FORM João Linneu.

TEXT Kollektivet Mismar.

ARKIVMATERIAL Göran

Lars Albert Persson (1878–

1938) genom Elfdalens

hembygdsförening.

»Då försöker jag släppa på kontrollen för att se vad slumpen erbjuder.«

» **M** yten och fotografiet fungerar på liknande sätt.«
Maja Daniels är fotograf och konstnär, filmare och lektor vid HNK Valand, Göteborgs universitet. I dag har hon sin första lediga dag på länge och har nys kommit upp från tvättstugan.

– De kan både framstå som tydliga och enkla, transparenta. Men för mig är fotografiet opakt, motsatsen till transparent. Det är det som gör det intressant – och kan göra det farligt.

Gertrud tar avstamp i myten om ett barns öde på 1600-talet. Platsen är Älvdalen, precis som i *Elf Dalia* – Daniels fotografiska gestaltning av Älvdalens språk som vann Fotobokspriset 2020.

– Gertrud är en bättre bok, om du frågar mig. Det är del två i en process som fortsatte när den förra boken var klar. Hon var en del i min grundresearch.

Gertrud Svendsdotter var tolv år när hon på 1660-talet anklagades för att ha vallat sina getter genom att gå på vatten. Snart kom hon också att bli häxprocessernas första barnvittne – en startpunkt för en tid präglad av våld, förföljelse och fantasi.

– Jag ser arbetet med boken som en slags aktion för att återuppliva en kultur av starka, självständiga kvinnor och deras kunskap som kom att tystas ned.

Det förhöjda och det vagt hotfulla åtskiljs inte i flickporträtt och naturscenerier, stammar och speglingar, långa utkammade hår. Skogen tycks upptagen med något som är svårt att överblicka. En plötslig björn ser rakt in i kameran.

Också fäbodväsendet och den isolerade autonomi som den kunde erbjuda kvinnor har en viktig roll i boken.

– Det var en kultur av kvinnor och djur i samexistens. Det uppstod en sorts frihet där, i skogen.

I arbetet med landskap väljer hon hellre detaljer än helheter.

– Det ger mer utrymme för att man ska kunna föreställa sig skogen eller platsen på egen hand.

LARS DAREBERG

Maja Daniels.

I många av bilderna syns dimma. Fast ibland är dimman i själva verket en ljusläcka i filmen som hon provocerat fram. Hon korrigerar sig själv. »Bjudit in« är ett bättre uttryck.

– Jag jobbar med samma sorts ljusläckage i bilderna av eld. Där tillför det flammiga färgvariationer i gult och orange.

I övrigt är hon ointresserad av teknik, om man menar den som gömmer sig inuti kameran.

– Jag vet att det är viktigt för andra, men för mig är det skittråkigt. Efterbearbetning och att sitta framför datorn tycker jag inte heller om.

Hon undersöker däremot gärna vad som kan ske i själva fotograferingstillfället.

– Då försöker jag släppa på kontrollen för att se vad slumpen erbjuder. I boken har jag jobbat en del med vind och väldigt långa exponeringstider.

I Gertrud varvas Tenn Lars Perssons fotografier från tidigt 1900-tal okommenterat med Daniels. Persson var en autodidakt. Han byggde kameror, linser, teleskop och stannade i Älvdalen hela sitt liv.

Ofta har Perssons bilder beskurits kraftigt, men hon har aldrig lagt till något.

– Flickporträtten är ofta detaljer i större scenarion. Jag har navigerat genom hans material.

Du har använt honom som en sorts verktyg?

– Precis. Effekten av det blir också en kommentar kring historieskrivning och arkivet som funktion. En riktig, historisk bild antas vara sann, eller hur?

För en åskådare är det lättare att tycka sig se barnet Gertrud i åldrade bilder, konstaterar hon. Även om 1600-talet är en tid i absolut avsaknad av fotografiska spår gör våra ögon mindre skillnad på om en bild är 100 eller 400 år.

– Man tänker »historia« och glömmar att det är många hundra år mellan Tenn Lars och Gertrud. Det tycker jag är intressant.

En bok om det älvdalska språkets bevarande och en om barnet i häxprocesserna. För Maja Daniels är det ingen slump att de två strömningarna utgick från samma plats.

– För mig handlar det om en sorts motstånd som finns i Älvdalen. Jag kan se det i min pappa, i min farfar och farmor, och jag kan se det i mig. Man vill inte foga sig.

/IDA SÄLL

KLASSDÖRRAR

EIJA HETEKIVI

BOKFÖRLAGET MAX STROM

Eija Hetekivi dokumenterar
outtröttligt. Boken »Klass-
dörrar« är ett samhälls-
politiskt projekt som bottnar
i hennes egna erfarenheter
av att stå utanför på riktigt.

»Jag måste göra något klassvettigt med dörrfotona«

KLASSDÖRRAR

Eija Hetekivi

FÖRLAG Max Ström.

FORM Patric Leo.

TEXT Eija Hetekivi.

»Det var första

gången jag ringlade
runt i rika kvarter
i Stockholm och
krumelurade i kultur-
medelklassvärlden.«

»**K**lassdörrar« är en bok med berättelser om vad som skett med det svenska klassamhället, från svenskt 1970-tal och fram till i dag. Vårt samhälle skildras genom bilder av dörrar: stängda, öppna, igenmurade, fulla av graffiti, några i mahogny, andra är mer nödortfött ihopsatta plåtbitar. Boken börjar med en berättelse om sjuttio- och åttio-talsdörrarna fram till dagens dörrar. Eija Hetekivi skriver om sin far som kom till Sverige 1969, från Finland, och fick jobb »på studs« i Volvofabriken och senare som fastighetsskötare i Bergsjön. Eija arbetade som städare i samma fastigheter. Där tog hon del av livet som levdes bakom alla dörrarna.

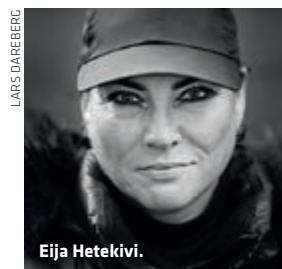
– Jag minns alla lägenheter jag har varit i och som jag har städat i. Jag har ögonfotograferat dem och arkiverat bilder och stanker, ljus och ljud, ord som sagts och känslor i mina mappförsedda skullarkiv, säger Eija Hetekivi.

Vid sidan av skrivande och fotograferande är Eija gymnasielärare, ämnena är samhällskunskap och historia. Just nu undervisar hon i skrivande vid sidan av sitt eget bokskrivande. Eija har gett ut ett flertal böcker. Hennes uppväxtskildring *Ingenbarnsland* nominerades till Augustpriset. Processen bakom *Klassdörrar* inleddes efter att hon gett ut sin första roman för tretton år sedan.

– Det var första gången jag ringlade runt i rika kvarter i Stockholm och krumelurade i kulturmedelklassvärlden. Och det jag såg och hörde gav mig kroppschocker som utlöste frustrationsskrattiga aggroanfall. Jag höll på att smälla av, bokstavligt, och var tvungen att knäppa foton på alla guld-karmiga och överklasschamiga dörrar jag hastade förbi så att jag kunde kamerakolla på dem igen och hetsa upp mig själv och höja blodtrycket. Ännu mer av kontrasterna när jag i samma hetsveva pendlade mellan rikemansrödmattor och fattigförorter där jag träffade dörrlösa hemlösa och handledde ungdomsvinnor i skrivande, säger hon.

Efter ett decennium av spontant fotograferande hade hon samlat på sig hundratals »kontrastiska dörrar«.

– Det var allt från fattigas fuktgrottor i skogar och underjordiska gångar, till rikas lyxlyor och grädd- och gräddfilsgångar, så när jag hade fotat

länge spattade jag loss och tänkte att jag måste göra något klassvettigt med dörrfotona. Där och då började klassdörrargrejen att gro till en nyboktanke.

Att miljardärens i Sverige har mång-

faldigats, samtidigt som de fattiga har blivit mycket fattigare, spädde på drivet att göra boken.

– Tänk. År 2023 vräkte vi två barn om dagen med sina föräldrar, och år 2024 ökade vräkningarna för fjärde året på raken, då berördes 711 barn av familjevräkningar. Därutöver är mörkertalet flera gånger högre, eftersom folk som »väljer« att lämna sina hem innan de blir avhysta, inte räknas med i statistiken, säger Eija.

Sverige är det land som har flest hemlösa barn i Norden. Några orsaker som Eija ser det är kapitalismen, den råa individualismen och nyliberalismen.

– När segregationen är så långt gången och klyftorna så avgrundsdjupa som de är i dag, när klassvärldarna sällan eller aldrig varandra. Då kan man bli lite informationshålig i kolan och tro knäppa saker, som att det inte finns några fattiga i Sverige. Det är också ett av mina syften med boken, att koppla ihop klassvärldarna, som ju är avhängiga varandra. Allt hänger ihop.

Bilderna i boken samsas med citat från människorna bakom alla dörrar. Några kommer från kvinnor som tvingas prostituera sig för att få tak över huvudet. Vissa är Eijas vänner från förr och de har själva valt att berätta om sina liv. I boken finns också de tjusiga dörrarna bakom vilka andra berättelser döljer sig, några berättar att de utnyttjat andras fattigdom, som sexköpare. En mörk verklighet, ja, men inte hopplös.

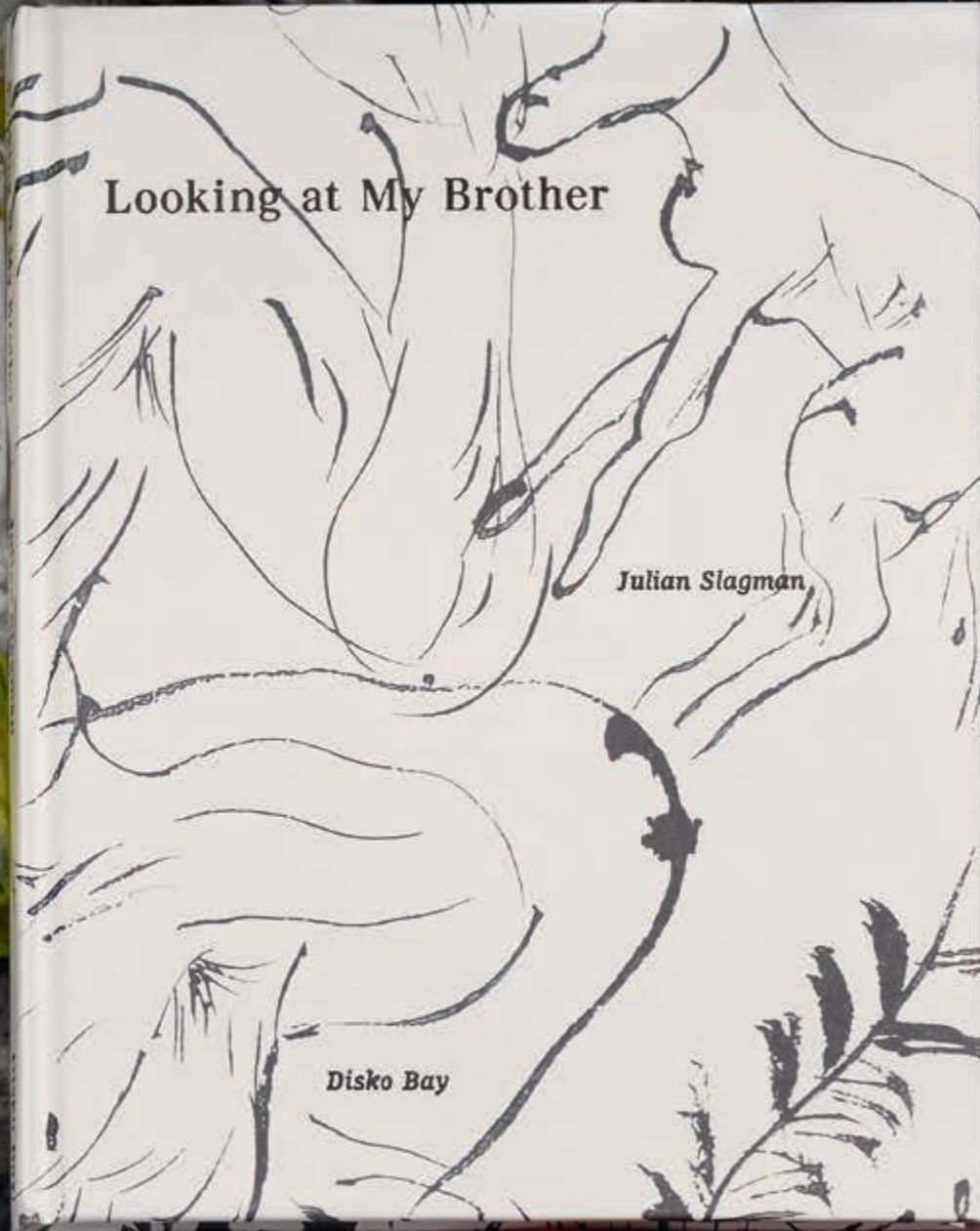
– Varför det är så som det är i dag? För att vi har tillåtit det att bli så. Våra tankar och handlingar, det vi säger, skriver och gör, formar vår värld och vår världsbild. Vilket ju är grymt, för då kan vi också omforma och förändra samtliga samhällssystem. Om vi vill.

/ ANA UDOVIC

Looking at My Brother

Julian Slagman

Disko Bay

Med stor ömhet berättar Julian Slagman om sina två bröder och deras uppväxt. Under tiden som »Looking at my brother« blev till har ett barn blivit tonåring och en tonåring vuxen.

»I barnets värld där allt var möjligt«

LOOKING AT MY BROTHER

Julian Slagman

FÖRLAG Disko Bay.

FORM Louis Montes.

TEXT Linda Baumgartner.

Julian Slagman bläddrar fram till en svartvit bild som går över ett helt uppslag i början av boken *Looking at My Brother*. Hårda skugglinjer bryter av dagsljuset som faller över de två bröderna. Mats håller ett flygplan i handen. Den yngre brodern Jonah tittar noga på.

– Mina bröder var 3 respektive 6 år när jag började fotografera dem. Vi har samma mamma men olika pappor, så fotograferandet var ett sätt för mig att förstå vår familjekonstellation, säger han.

I dag bor Julian Slagman i Malmö, men han växte upp i Hamburg, Tyskland. Att se varandra genom kameran, det var ett förhållningssätt han hade med sig från sina morföräldrar som båda var fotografer. De fotograferade varandra, poserade och skapade olika scener. Kameran var en viktig del av familjen, alltid närvarande och stärkte relationen dem emellan.

– När jag var 15 år började jag intressera mig för deras bilder och det var då jag kom att vilja lära mig mer om fotografi. Jag började med en analog kamera, att stå i mörkrummet och framkalla det jag tagit själv. Jag var intresserad av dokumentära projekt, långvariga processer som gör att du fångar tiden som passerar, säger han.

Under åren som följer provar han sig fram. Svartvitt, färg, dia. Mellanformat, småbild. När brodern Mats får diagnosen skolios är Julian 23 år.

– Mitt fotograferande av Mats blev mer medvetet då, vi tog bilder före och efter operationen och hade ljussättning oftare. Men bilderna var inte arrangerade, utan det var fortfarande mycket lek, säger han och fortsätter:

– Vi tittade på varandra, jag tittade på honom, Mats tittade på mig. Seendet gick runt.

Fotograferandet var ett sätt att lära känna varandra.

– Vi har haft diskussioner om det på senare år, vad var det vi gjorde egentligen? Jag fotograferar båda två fortfarande. Men det blev annorlunda när jag blev utbildad fotograf och vi inte bor tillsammans i Hamburg längre.

Boken har en något mindre storlek, ligger bekvämt i handen, för att du som läsare ska komma den nära. När Julian Slagman kontaktade det danska förlaget Disko Bay hade han redan tre dum-

Julian Slagman.

myer klara med olika lösningar. Ett första urval av alla de bilder som tagits genom åren var redan gjort, han jobbade mycket med det under sina studieår på HDK-Valand i Göteborg. Målet var att hitta

en ton, att ge bilderna av de två bröderna en röst. I boken visas inte bilderna i en kronologisk ordning, några från samma fototillfälle har dock placerats som sekvenser.

– Bilderna är som små poem eller brev, där narrativet utgår från hur du går fram och tillbaka i dina minnen. Hur du minns är inte linjärt. Jag och min förläggare Stinus Duch tog godbitarna ur mina dummyer och kombinerade idéerna, det var bra att få det stödet för att hitta en slutgiltig linje, säger han.

Julian Slagman bläddrar vidare i boken.

– Tanken med teckningarna på omslaget av danska konstnären Karim Boumjimar var att spegla denna febriga ungdom som mina bilder illustrerar.

För att få ihop tillräckligt med pengar för att trycka boken startade Julian Slagman en insamlingskampanj på digitala plattformen Kickstarter. Förlaget kontaktade han själv, då deras utbud av böcker stämde bra överens med projektet. Formgivaren Louis Montes kom att ta sig an designen och omkring ett halvår senare var boken klar för tryck.

– Det här är min första fotobok med en stor upplaga, så det kändes roligt att få jobba med ett tryckeri som Narayana Press i Danmark. Jag och min förläggare var där på plats och följde arbetet, säger han.

Boken innehåller 120 sidor med totalt 68 bilder i svartvitt och i färg. En kort essä av Linda Baumgartner rundar av läsningen som en form av epilog.

– Det som är fint med boken är att den summerar mitt liv; barnets värld där allt var möjligt. När jag var mitt i arbetet så tänkte jag inte på varför jag gjorde det. Det handlade om en nyfikenhet och en förundran, att se något och fotografera det – det jag såg i Mats och Jonah, säger han.

/ ANNA HENRIKSSON

»Bilderna är som små poem eller brev, där narrativet utgår från hur du går fram och tillbaka i dina minnen.«

GZA

غزة
على الأرض والهواء

On Land and Air

Kent Klich's »GZA On Land and Air« berättar om en flygplats i Gaza som en gång var en symbol för palestinsk självständighet, men numera är en ruin.

»Gaza är världens största fängelse«

GZA ON LAND AND AIR

Kent Klich

FÖRLAG Dogwalk books.

FORM Tina Enghoff.

TEXT Hind Khoudary och

Muhammad Shehada.

»Gaza är världens största fängelse. Och det är viktigt att se Gaza och Palestina som resultatet av ett kolonialt projekt.«

» **M**ina händer skakar. Varje gång jag hör en explosion känns det alltid som första gången.«

Den palestinska journalisten Hind Khoudarys tweet är från den 7 oktober 2023, och ingår i Kent Klich's bok *GZA On Land and Air*. Där återges hennes meddelandeflöde inifrån Gaza under krigets första 100 dagar. Desperationen bara tilltar ju längre tiden går. Tryckta på tunt mattsvart papper blir Khoudarys förtätade rader till böner och rop, ekande från den ofattbara verklighet som fortfarande rådde i Gaza när Klich's bok kom ut i höstas.

– Det känns bra att det är kollegor som nominerar, säger Kent Klich från bostaden i Köpenhamn när vi hörs över telefon. Och med tanke på att boken inte har uppmärksammats alls i media kan nomineringen vara viktig, också som en motvikt till den svenska regeringens stöd till den israeliska som öppet bryter mot mänsklighetens och krigets lagar.

GZA On Land and Air är Klich's femte bok om Gaza, landremsan där drygt 2 miljoner trängs på en yta motsvarande Orust. Boken handlar om Yasser Arafat International Airport, palestiniernas egen flygplats som invigdes 1998. Den blev ett symboliskt hopp om ett självständigt Palestina, men var endast öppen för trafik under något år. 2001 bombades flygplatsen till ruiner av den israeliska armén.

– Palestinsk tv i Gaza hade totalförstörts och i deras arkiv i Ramallah på Västbanken fanns nästan inga filmer om flygplatsen. De dokument och fotografier som finns med i boken sökte jag hos privatpersoner, Gazas transportministerium och Palestinian Airlines. Motaz Aiyad, som filmat öppningen av flygplatsen, lokaliserade jag i Portugal, säger Klich.

– Mitt material uppstår i undersökningen på plats. Boken blandar mina fotografier av ruinerna från såväl byggnader som landningsbana. Från resebyråerna och av frimärkena som framställdes till

invigningen, liksom Aiyads filmstills från en fungerande flygplats. *GZA On Land and Air* uppstår som en nödvändighet att berätta om en tid innan 7 oktober, en tid av fördrivning och förtryck, fortsätter han.

Klich reste till Gaza första gången 2001, på eget bevåg, utifrån ett intresse för situationen där. Ett senare bildreportage i Metallarbetaren väckte reaktioner från palestinier i Sverige.

– De tyckte att något fattades i berättelsen. Att jag visade upp det som alltid visas upp från Gaza, som våldsamheter, gatudemonstrationer eller begravningar. Under flera år läser och tänker jag sedan på vad som fattas i reportagen och böckerna om Palestina och Gaza. Ett centralt begrepp blir det privata, de personliga berättelserna.

– I min första bok, *Gaza Photo Album* från 2009, samarbetar jag med Palestinian Centre for Human Rights och dokumenterar hem som attackerats av Israel över hela Gazaremsan. För att kunna arbeta med det personliga blir samarbete en nödvändighet, i *Gaza Photo Album* och i de kommande fyra böckerna, säger Klich.

Hans partner fotografen Tina Enghoff har formgivit och varit delaktig i bokens koncept, tillsammans med forskaren och författaren Muhammed Shehada, som skrivit en text om den politisk-historiska bakgrunden. Boken följer flera spår, Klich ville att den skulle vara ett samtidigt nu och då.

– Den blev viktigare att göra just nu i och med attacken, som fick allt fokus i media. Bara två veckor innan var jag i Gaza på en workshop för WANN, We Are Not Numbers, med unga människor som var vana att skriva men också ville berätta i bild. Det är där jag träffar Hind Khoudary som skrivit tweets inifrån kriget.

Kent Klich's engagemang går inte att ta miste på. Ivern under intervjun gör att han nästan snubblar över orden.

– Gaza är världens största fängelse. Och det är viktigt att se Gaza och Palestina som resultatet av ett kolonialt projekt. Två saker är särskilt viktiga: att alla judar över hela världen kan återvända till Israel, men inga palestinier har rätt att återvända. De har helt enkelt inte samma rättigheter och lever under apartheid.

LARS DAREBERG

Kent Klich.

/ MAGNUS BONIS

Vinnare av Artist book-priset
2025 är Ines Sebalj med
boken »Jag begär krig«.

ELIS HOFFMAN

»Vad finns nedärvt i tystnaden?«

JAG BEGÄR KRIG

Ines Sebalj

FÖRLAG Eget förlag.

FORM Felicia Roos.

TEXT Ines Sebalj.

Ines Sebalj har i många verk intresserat sig för och gestaltat sina barndomsminnen. *Jag begär krig* handlar om Balkan-kriget och hur det påverkade hennes uppväxt. Här följer ett utdrag från bokens essä:

»Har jag undvikit dem, de andra som bär på min egen historia, utan att ens veta om det? I Göteborg finns de överallt – människor med rötter från det gamla Jugoslavien, ett land som upphört att existera men som ändå lever kvar som ett eko. Men av någon anledning korsar vi inte varandras vägar. Det är nästan som om vi rör oss i parallella verkligheter, delade av ett osynligt glas. De flesta av mina vänner är svenska.

Och jag undrar, är det på grund av mammas sjukdom? Hon fick diagnosen schizofreni. Skammen var något påtagligt, något som låg över oss som en osynlig hinna. Psykisk sjukdom, särskilt i familjer från Jugoslavien, är något man inte talar om.

Men kanske handlar det inte bara om mammas sjukdom. Kanske är det också kriget, kriget som sipprar in i allt trots att vi inte själva upplevde det, inte var där. Trots att det är 30 år sedan nu som det blev fred, finns en slags tyst skam över det hela, skammen över vad som gjordes mot varandra. Det var inte vår skuld, men det var ändå något vi bar på.

Ibland undrar jag om vi alla är kopplade till varandra genom denna osynliga kedja av skam och sorg. Kriget, som jag aldrig upplevt men som

ändå har följt mig som en andra hud. När jag möter någon från Serbien kan jag känna en instinktiv försiktighet, som om det fortfarande låg något osagt mellan oss, en outtalad misstänksamhet. Vad bär de på, undrar jag. Gamla minnen, gammalt hat?

Även om jag och min familj aldrig var en del av kriget, verkar det finnas där, ett skuggspel som formar hur vi ser på varandra. När jag var barn, på 70-talet, fanns det inget »vi och dem«. Det fanns bara ett Jugoslavien, ett »vi«. Men inbördeskriget rev det sönder. Plötsligt blev vi främlingar. Jag har intervjuat sex personer med rötter i Jugoslavien, från olika delar, olika etniciteter. Vi är alla födda här, i Sverige, men vi bär på något. En gemensam sorg. Ett arv som är lika tungt som det är osynligt. Vad har vi fått med oss, undrar jag, av våra föräldrars historier. Vad finns där, nedärvt i tystnaden, och hur påverkar det hur vi ser på varandra i dag?

När jag träffar någon från Serbien eller Bosnien känner jag spänningar mellan oss. Jag är där, och de är där, men mellan oss finns historien. Och den väcker något i mig, ett slags skuld, en skam som jag inte riktigt kan förklara. Men ju mer jag möter andra, desto mer märker jag att skammen förlorar sitt grepp. Särskilt mötena med dem från »No war generation«, de som föddes efter kriget, de som har rest hit till Sverige för att studera, har gjort något med mig. De är fria på ett sätt vi andra inte är, men även de bär på historien, i sina egna lager.«

/ INES SEBALJ

»Kriget, ett skuggspel som formar hur vi ser på varandra.«

FOTOBOKSPRISET

Svenska Fotobokspriset belönar årligen fotografi i bokform och delas ut av Fotoförfattarna inom Svenska Fotografers Förbund. Vinnaren utses på Fotoboksgalan den 19 mars 2025 och får ett stipendium på 40 000 kronor, och de nominerade får ett stipendium om 10 000 kronor vardera. Vinnaren av Artist bookpriset får ett stipendium på 20 000 kronor. Priset instiftades 1996.

ÅRETS JURY

De nominerade har i år valts av en jury bestående av: Louise Wolthers, forskare och kurator på Hasselbladstiftelsen; Göran Greider, författare och poet; Casia Bromberg, fotograf och förläggare; Alexandra Ellis, fotograf och samordnare för Sune Jonsson Centrum för dokumentärfotografi; och Nicolás Wormull, fotograf och lärare.

SIMON
MLANGENI-
BERG
ORDFÖRANDE
FOTOFÖRFATTARNA

Hur många vinnare kan man ha egentligen?

Aldrig för många, säger vissa, alldeles för många, säger säkert andra. En sak är säker, att vi precis delat ut en rad priser till olika böcker som verkligen förtjänar det. Hur imponerad blir man inte av de bidrag som varje år väller in i den här tävlingen som Svenska Fotobokspriset vuxit till att bli 119 stycken totalt i år, och jag är övertygad om att tävlingen i sig själv är en stor anledning till att fotografer fortsätter pusha sig själva år efter år för att göra bättre och bättre böcker, åtminstone hör jag det själv från mina kollegor. Svenska Fotobokspriset är en bra morot, en fin deadline och en chans att bli uppmärksam på ett sätt man inte blir annars.

Men hur gör man egentligen för att vinna det här priset? Inget recept verkar särskilt pålitligt och juryn byts ut varje år, så det är svårt att skönja tydliga mönster eller räkna ut på förhand vad juryn vill ha.

I år har vi delat ut priset till en debutant som visat världen så som bara debutanter kan, med en iver och intensitet som strålar ut ur boksidorna, och med en form som får läsaren att känna sig hoppsmält med bilderna. Röd som en ask cigarett dras man lätt till den där boken som får en att skratta utan att någonsin glömma klumpen i magen. Det är fint gjort.

Samtidigt har vi så många andra vinnare efter Fotobokspriset, fyra nominerade som gjort böcker många av oss bara kan drömma om att få till under en livstid. Gedigna bokverk som både viskar och skriker fram sin angelägenhet, ibland i lättsam ton och andra stunder med stridens glödande frustration. En sak vet jag, att hade jag själv varit inblandad i någon av alla dessa hade jag varit stolt. Till dess låter jag dem vara min inspiration och jag ska ägna den kommande tiden åt att gräva än djupare i dessa alster som alla har en sak gemensamt, en iver att berätta om det allra mest angelägna. Om

SJÄLVPORTRÄTT

Simon Mlangeni-Berg grattar alla vinnare.

krigets färd, orättvisor, mänsklighetens skuggsidor och våra allra mest privata relationer.

Till slut gläds jag extra mycket åt att vi från och med i dag har fyra vinnare till Svenska Fotobokspriset 2023, vilket var i grevens tid. De nominerade från det året förtjänade aldrig att hamna i skuggan av skandaler och indragna pris, de är alla vinnare i sin egen rätt. Stort grattis!

Nu är det ett år till nästa pris, då firar Svenska Fotobokspriset 30-årsjubileum. Till dess vill jag rekommendera alla att besöka fotoboksutställningen som turnerar runt landet, eller läsa mer om vilka böcker som gjorts, ni hittar dem alla i den nya Fotobokskatalogen eller under Fotoböcker på hemsidan. 📖

Men hur gör man egentligen för att vinna det här priset? Inget recept verkar särskilt pålitligt och juryn byts ut varje år, så det är svårt att skönja tydliga mönster.

HOS POLISEN

CHRISTIAN EKSTRAND

Vi åkte till Nationellt forensiskt centrum i Linköping och träffade fotograferna där. Brottsrekonstruktioner, vallningsförhör, dokumentation av kroppsskador och fingeravtryck hör till vardagen.

TEXT **YLVA LAGERCRANTZ**

FOTO **CHRISTIAN EKSTRAND & NFC**

Kvittot är helt blankt. Inga spår av trycksvärta går att se med blotta ögat. Men så ombeds vi ta på oss skyddsglasögon. Ett blått ljus riktas nu mot pappret och vips syns såväl siffror som bokstäver glasklart på skärmen som den modifierade systemkameran, en Canon R5, är kopplad till.

Just detta kvitto är ett utbildningsmaterial, men metoden används i verkligheten.

- I USA löste man ett mord med den här fototekniken, berättar Ellinor Algin. Som en av åtta forensiska fotografer jobbar hon på NFC, Nationellt forensiskt centrum (tidigare SKL) i Linköping, en avdelning inom Polismyndigheten vars huvudlaboratorium ligger här.

Kvittot, säger hon, var det enda som gick att säkra på brottsplatsen. Det visade sig vara från en kemptvätt. Genom att härleda butiken kunde man också härleda kunden - som var den mördade personen.

Det är tidig eftermiddag och jag och fotograf Christian Ekstrand får en rundvisning i de generösa lokalerna. Fotograferna får vi dock bara göra utomhus, på valda ställen. Sedan hösten 2024 är polishuset beläget i området Garnisonen klassat som skyddsobjekt.

Vi hittar en gräsplätt på baksidan där vi kan fotografera Ellinor Algin och kollegan Annett Reimer Manhem när de demonstrerar hur två allt viktigare metoder används i jobbet.

Den ena är en drönare, eller en uAS (unmanned aircraft system) som den lite mer tekniskt kallas. Det andra en laserskanner. Ellinor Algin har särskild kompetens för båda.

Med drönaren kan man ge översikt över en brottsplats och dokumentera den från vinklar som annars inte skulle vara möjliga, exempelvis vid sprängdåd som ofta skapar en svårnavigerad förödelse.

En person har blivit kvävd med kudden och med hjälp av reflekterade uv syns ett ansikte. Personen har troligtvis burit solkräm eller annan make-up som innehåller uv-skydd. Krämen blockerar uv-ljuset och ett ansikte framträder. Kuddfodralet är skapat av NFC som utbildningsmaterial, men det bygger på ett riktigt fall från USA.

En laserskanner kan också vara till nytta vid denna typ av brott.

– Förutom att visualisera platsen kan man ta ut sådant som längd på föremål, beräkna volym, estimerar sprängverkan och kulbanor med den, berättar Annett Reimer Manhem.

Men ibland måste man komma närmare in på brottsplatsen. Då räcker det med en vanlig digital systemkamera.

Annett Reimer Manhem visar hur man även använde just en sådan – med optik för 360-fotografering – när man dokumenterade ett nu avslutat ärende där stora delar av ett lägenhetshus i Linköping hade utsatts för en mycket kraftig

explosion som orsakade omfattande skador i flera våningsplan.

Uppifrån ser det ut som en krigszon. För att kunna ta bilder även inne i förödelsten fick fotograferna, iklädda skyddsutrustning, försöka ta sig fram på golvet i byggnaden som hade säkrats upp med stämopor.

På NFC jobbar man alltså med ett brett spektrum av metoder.

Antalet ärenden som inkommer till avdelningen i Linköping kan uppgå till ett femtiotal per vecka. De vanligaste är fingeravtryck, som uppgår till cirka 25 procent av

det totala fingeravtrycksinflödet i hela landet, och som hamnar här.

Andra arbetsuppgifter för en forensisk fotograf kan vara att filma brottsrekonstruktioner och vallningsförhör, dokumentera kroppsskador (mindre vanligt) och utföra så kallad ateljéfotografering av diverse material som inkommer i samband med brottsutredningar.

Totalt finns det runt femtio forensiska fotografer inom Polismyndigheten, placerade på tio orter i Sverige.

Internutbildningar är en viktig del av NFC:s verksamhet då endast ett fåtal länder kan erbjuda en utbildning för just forensiska fotografer. I Lin-

FORENSISK FOTOGRAFI

En forensisk fotograf jobbar huvudsakligen i laboratoriemiljö, men medverkar också vid dokumentationen av spår på en brottsplats.

ANTAL ANSTÄLLDA FORENSISKA FOTOGRAFER VID NFC I LINKÖPING 8.

FÖRVÄNTAD BAKGRUND

Flerårig eftergymnasial utbildning i fotografi samt några års arbetslivserfarenhet.

TRE EXEMPEL PÅ DE VANLIGAST FÖREKOMMANDE FOTOUPPDRAGEN Spärfotografering av fingeravtryck eller skoavtryck, fotografering av föremål i studio, dokumentation på brottsplats genom 360-fotografering.

CHRISTIAN EKSTRAND

Annett Reimer Manhem med en drönare som ger översikt över brottsplatser.

»Framtiden ser jag som ljus då behovet av fotografer ständigt ökar.«

köping kan man exempelvis erbjuda en kurs i uv-/ir-fotografering.

Men där finns också kurser i fotografi för kriminaltekniker och lokala brottsplatsutredare, och som leds av Annett Reimer Manhem och en kollega.

Ytterligare en del av verksamheten är FOI, forskning och utveckling. Just nu ansvarar Ellinor Algin för en undersökning av blåmärken. Över tid har dessa följts med forensiska ljuskällor för att kartlägga vilka som fungerar bäst.

– Vi blev förvånade över att de gick att visualisera dem i upp till 2–3 månader, säger Ellinor Algin.

Som fotounderlag har man i detta fall använt en kanske något otippad metod: flera projekt-

deltagare från FOI har helt enkelt ställt upp på att spela paintball.

Hur ser då framtiden ut för den som vill satsa på att bli forensisk fotograf?

– Den ser jag som ljus då behovet av fotografer ständigt ökar, säger Annett Reimer Manhem.

När vi ses har tv-serien *Genombrottet* nyligen haft premiär på Netflix, baserad på ett verkligt dubbelmord i Linköping 2004 och där gärningspersonen kunde identifieras av en DNA-släktforskare, en metod som tidigare aldrig hade använts av Polisen och som här var resultatet av ett undantag.

Nu har regeringen föreslagit en lagändring som kan träda i kraft nästa år, och som skulle kunna

ANNETT REIMER MANHEM

JOBBAR PÅ NFC,
Nationellt forensiskt
centrum i Linköping.
BAKGRUND Master
i fotografi vid Royal
College of Art, London.

ELLINOR ALGIN

JOBBAR PÅ NFC,
Nationellt forensiskt
centrum i Linköping.
BAKGRUND Kandidat
från Fotohögskolan
i Göteborg.

CHRISTIAN EKSTRAND

Annett Reimer Manhem och Ellinor Algin ute på fältet.

tillåta användning av DNA-släktforskning i utredningar av mord och grova våldtäktsbrott.

Nu hör inte släktforskning till NFC:s uppgifter. Men hur är det med ny teknik som AI, och som riskerar att utkonkurrera fotografer på många arbetsplatser framöver?

– I dagsläget är den inte något hot, säger Annett Reimer Manheim.

– Men det är förstås svårt att se vart tekniken tar vägen på sikt så det gäller att vara medveten om det. Men forensisk fotografering kräver många typer av mänsklig handpåläggning, exempelvis val av ljuskälla och hur ljuset sedan ska vinklas. De momenten är svåra att ersätta.

Vi går vidare genom lokalerna. Allra längst in finns fotostudion, i ett hörn står det ett par skyltdockor som används för att lättare kunna fotografera kläder med olika spår av exempelvis blod eller krutstänk.

Vi får lära oss att fotografens bästa vän är en speciell forensisk linjal. Genom att placera den bredvid föremålet kan man mäta längd och omfång på exempelvis ett skoavtryck. Vidare att bortstädat blod kan avslöjas med luminol, en fluorescerande metod, och att UV- och IR-ljus också kan vara knep för att synliggöra så kallade blodbilder där blodet syns svagt eller inte alls.

»Forensisk fotografering kräver många typer av mänsklig handpåläggning.«

När ett blått ljus riktas mot kvittot syns såväl siffror som bokstäver. Kvittot är ett utbildningsmaterial.

- Violet ljus kan exempelvis avslöja kroppsskador i form av tandbett, blåmärken och andra tryckskador, förklarar Ellinor Algin.

Att jobba som forensisk fotograf kräver också en hel del uppfinningsrikedom. Skyddsglasögonen vi bar i början av turen är ombyggda skidglasögon får vi veta, och avdelningens systemkameror är alltså analogt modifierade för att kunna uppfylla de speciella behov som kan uppstå på avdelningen. En sådan detalj är att hot mirror-filtret - det som hindrar infrarött och ultraviolet ljus att komma in i kameran - ibland tas bort för att möjliggöra foto-grafering med hjälp av ljuskällor vars våglängder inte ligger inom det synliga spektrat.

Kanske hjälper det då att ha en kreativ bakgrund som fotograf. Ellinor Algin och Annett Reimer Manhem har i alla fall båda jobbat inom kulturvärlden och haft utställningar. Annett som konstfotograf, utbildad vid Royal College of Art i London med en master i fotografi. Ellinor med en kandidatexamen från Fotohögskolan i Göteborg och en bakgrund som museifotograf på Tekniska museet. Därtill också som assistent åt den norska fotografen Dag Alveng.

Hur rimmar det med det nuvarande uppdraget?

- Man får släppa det estetiska, är Annetts pragmatiska svar.

Det konstnärliga får hon i stället utlopp för på fritiden. Dels genom egna projekt, dels som lärare

»Det finns ofta

inget facit att utgå ifrån utan du måste testa dig fram genom val av ljuskälla och filter.«

i fotografi på distans vid Sörängens folkhögskola där hon också har jobbat som pedagog, en erfarenhet som nu hjälper henne i arbetet med att utbilda kollegor vid Polisen.

Ellinor tar i sin tur med sig erfarenheten av att även ha fotograferat patienter och medicintekniska föremål på Danderyds sjukhus, men också åren som museifotograf med uppdrag att, liksom på NFC, fotografera föremål.

Vad är då det svåraste att fotografera som forensisk fotograf?

- Brandskadade föremål, är det unisona svaret.
 - Där kan det vara svårt att hitta några slags spår som kan härleda föremålet. Vi får sätta i gång med alla former av ljuskällor i kombination med olika filter för att överhuvudtaget se något.

Men detta, säger de, sker bara när det inte finns så många andra spår att gå på från brottsplatsen och det är ett jobb som kan ta dagar att utföra.

- Här finns det ofta inget facit att utgå ifrån utan du måste testa dig fram genom val av ljuskälla och filter: Vilka vinklar funkar? Hur belyser du föremålet? Och så vidare.

Mycket av jobbet på NFC är alltså empiriskt och som ny på avdelningen måste man först genomföra ett antal undersökningar med en handledare, följt av en examination som innehåller fototeknik, ärendehandläggning och en rättsvetenskaplig del. Någon polisutbildning krävs däremot inte.

Finns det då uppdrag som kan upplevas obehagliga för en forensisk fotograf när det kommer till att jobba på en brottsplats?

- Så kan det ju vara. Som förälder kan jag personligen tycka att det känns jobbigt vid vissa typer av brott där barn är inblandade, säger Ellinor Algin.

- Men ofta får du veta redan innan vad det rör sig om för typ av brott och du kan också få stöd efteråt. Sedan är vi ju inte först på plats. 📷

Framtiden går i silver

TEXT ANNA HENRIKSSON FOTO IVAR HAGREN, WERONIKA BELA, HANS JONSSON & JEFF COWEN

En form av magi.
Ett fotografiskt
hantverk med möj-
ligheten att blicka
bortom sin egen ge-
neration. Vi har träffat
fyra fotografer som alla
tar avstamp i det silver-
baseerade fotografiet.

Du tappar tid och rum, helt plötsligt har det gått fem timmar. Så beskriver fotografen och konstnären Ivar Hagren upplevelsen av att arbeta i mörkrummet. Hans partner och andra halvan i konstnärduon Weronika Bela fyller i:

– Det är bra för själen att stå där. Du är tyst, ingen mobiltelefon som stör. Ivar framkallar, jag vid stoppet och fixet. Det är ett ögonblick av magi när bilden växer fram i vätskan, säger hon.

I år mottog duon Hasselbladstiftelsens naturfotostipendium och de har ställt ut på platser som galleri ID:I i Stockholm och Studio Kapellet i Stafansbo. Vi ses hemma i deras lägenhet i Stockholm. På väggen i vardagsrummet hänger ett av deras verk ur serien *Silbersee/The silver lake*, ett projekt som utgår från historien om en fabrik i tyska Wolfen där Agfa startade produktion av film 1909.

Under 1960-talet kom fabriken produkter att lanseras under namnet orwo, med anledning av att dåvarande västtyska Agfa sa upp samarbetet. Sedan många år är det konstaterat att en stor andel kemikalier från produktionen dumpades rakt ut i närliggande vattendrag. En miljöskandal som kommer påverka naturen på platsen för evigt. Jag ställer frågan hur det kommer sig att de fördjupat sig inom silverbaserad fotografi och dess historia. Ivar pekar mot deras storformatskamera, en Linhof 4 x 5, som står på en hylla i vardagsrummet där vi sitter.

– Att nysta i svartvitt fotografi som vi gör nu, är som att blicka bortom sin egen generation. Fotografiet blickar ofta tillbaka till något som har hänt. Men det är också en blick framåt. För vad kommer att bli beständigt? säger han.

Weronika berättar vidare:

– En bild kan vara gjord för att ses i framtiden, i kontrast till dem som bara ses i ett flöde för att sedan försvinna. Vi försöker i vårt arbete lyfta historier som vi kan öppna upp för en alternativ läsning, säger hon.

I fabriken i Wolfen arbetade vetenskapsmän med att upptäcka nya produkter och skapa det allra senaste inom fotografiskt material. Men de hade inte vetskapen om vilket avtryck produktionen skulle komma att ha på miljön. Ivar och Weronika började

JEAN BAPTISTE BERANGER

IVAR HAGREN & WERONIKA BELA

BOR Stockholm

WEBB hagrenbela.com

AKTUELLT Konstnärduo som fick Hasselbladstiftelsens naturfotostipendium 2024.

IVAR HAGREN & WERONIKA BELA

IVAR HAGREN & WERONIKA BELA

samla på sig fotopapper producerat av orwo, via sajter som tyska Ebay. Weronika tar fram ett antal lådor och visar.

– Vi tror att de här är från 1980-talet. En del är ljusskadade, andra inte. Materialet har passivt samlat på sig tid. Fotopapperets yta blir därmed en del av vårt verk, som buktigheter eller vikta hörn.

I mörkrummet har de skapat kemigram med orwo-fotopapperet. Det vill säga kameralösa bilder vars motiv skapas utifrån hur framkallningsvätskan rör sig över fotopapperets exponerade yta.

– Det blir ett samarbete mellan kemi och papper, och jag som försöker kontrollera processen. Men den går ju inte att styra exakt, det oförutsägbara är något vi jobbar med, säger Ivar.

– Det fysiska jobbet i mörkrummet blir skulpturalt. Hur vi formar ljuset, hur kroppen rör sig och vaggar vätskorna. Då tänker vi inte längre, utan handen får göra sitt, säger Weronika.

I perioder spenderar de nästan all arbetstid i mörkrummet. Weronika berättar om projektet *Cloud*

»**Det fysiska** jobbet i mörkrummet blir skulpturalt.«

formations där de utgick från platsen där Weronikas pappa växte upp. Pappans föräldrar jobbade som meteorologer, samtidigt som de skötte hemmet. En gång i timmen kontrollerade de sina instrument och jobbade i skift och byte av varandra. Det var första gången konstnärduon kom att korsa en vetenskaplig metod med den analoga fotografiska processen.

- Vi gjorde då en och samma molnbild om och om igen, det blev en kopia varje timme i 49 timmar, säger Ivar.

De nystar vidare inom silverbaserad fotografi och dess historier. De tillåter sig även att associera fritt kring faktum som att vildsvin som bor nära de förorenade vattendragen i Wolfen däri kan ta helande bad och på så vis bli av med parasiter. Vilket i sin tur har gett dem tankar om »fotokopians pilgrimsfärd«.

- Det finns en helande kraft i vattnet, och fotokopian måste ta ett bad för att renas från kemikalier. Kemikalier som gjort att den kommit till liv - samtidigt som de, om de blir kvar, gör fotokopians liv kort, säger Weronika.

Hans Jonsson är pressfotograf i grunden, men arbetar numera främst med våtplåtsfotografi. Det är en fototeknik som började användas under mitten av 1800-talet, där exempelvis glasplåtar prepareras med kolloidioumemulsion. Bilden ska tas direkt och framkallas omedelbart därefter, emulsionen får inte hinna torka. Har du någon gång besökt Landskrona fotofestival har du säkert sett honom stå där med storformatskameran och med sitt mobila mörkrum i form av en ombyggd

husvagn. Eller kanske har du gått en av hans kurser i våtplåtsfotografi? Hans har bland annat ställt ut på platser som Galleri Gamla staden i Landskrona, Farum kulturhus i Danmark och Malmö museer.

I dag bor han på en gård på Österlen i Skåne.

– Jag älskar att stå i mörkrummet, och det kunde jag som pressfotograf på Sydsvenskan ganska länge. I början på 90-talet hade vi både mörkrum och färglabb. Det saknade jag när allt blev digitalt, säger han.

En dag för tio år sedan satt Hans framför datorn och skrev in våtplåtsfotografi i sökmotorn. Han

»Jag älskar att stå i mörkrummet, och det kunde jag som pressfotograf på Sydsvenskan.«

»Jag har plåtat människor hela mitt liv och tänkte att jag måste ta den här våtplåtstekniken och skildra något på riktigt.«

HANS JONSSON

KARIN WETTERMARK JONSSON

HANS JONSSON

BOR Malmö.

WEBB

fotografhansjonsson.se

BAKGRUND

Pressfotograf.

AKTUELLT Våtplåts-
fotograf och lärare.

blev helt tagen av möjligheterna och anmälde sig direkt till olika kurser.

– Jag insåg att det här vill jag lära mig, och fastnade för våtplåtsfotografi totalt. Det är så mycket hantverk. Du kan skära till ditt glas själv, sedan tar du kolloidum på plåten och ner i ett silverbad för att göra den ljuskänslig. Allt detta sker i mörker, och sedan ska den in i kassetten. Bilden du tar måste framkallas direkt. Efter att du lagt ner den i ett stoppbad med vatten, kan du ta ut den och fixera i dagsljus. Det är magiskt, bara wow, som en antik form av polaroid, säger han.

Det går att köpa färdigblandad kemi, men Hans blandar själv utifrån recept från 1800-talet.

– Jag sitter med gasmask och tar ett gram av det och ett gram av det. Provrör och våg, det är en del av tjustringen och håller även nere kostnaderna, säger han och fortsätter:

– Det blir olika spår av processen i bilden, framför allt i kanterna från när man förbereder plåten. Temperaturen spelar också roll, är det över 25 grader eller kallare än 15 grader då börjar det hända olika saker. Men för mig så är de här spåren, artefakterna, något som tillför bilden något, varje plåt blir till ett original.

Hans gör främst positiv kolloidum, det vill säga att glasplåtarna visar det färdiga svartvita fotografiet. Negativ kolloidum, där plåten blir ett negativ gör han mer sällan.

– Jag gillar att kunna ställa ut glasplåtarna, att fotografiet blir till ett objekt.

För tre år sedan gav Hans ut fotoboken *Samen – ingen isolerad ö* där han skildrar samers vardag och arbete med renskötsel i dag.

– Jag har plåtat människor hela mitt liv och tänkte att jag måste ta den här våtplåtsmekniken och skildra något på riktigt. Min första resa till Sápmi gjorde jag 2016 och då hälsade jag på dåvarande ordföranden i Sametinget, Håkan Jonsson i Sorsele.

Till en början var det ingen som ville ställa upp, men Hans fick kontakt med artisten Sara Ajnnak vars kompis ville ha en bröllopsbild. Det ena ledde till det andra, och året därpå blev han till slut upp-bjuden att hälsa på Svaipa samebys årliga sommar-kalvmärkning i Skovlie i Arjeplogsfjällen.

– Jag åkte bil tills vägen tog slut och sedan blev det helikopter med hela den stora utrustningen, som med storformatskamera och allt annat vägde cirka hundra kilo. Två somrar i rad kom jag att åka dit. Hela projektet blev mycket större än jag hade trott, och bilderna har bland annat ställts ut på Åjtte – Svenskt fjäll- och samemuseum i Jokkmokk. Det var häftigt, säger han.

Vart är silverbaserad fotografi på väg, enligt honom? Hans ser ett stort intresse bland de han möter och undervisar på sina kurser i våtplåtsfotografi.

– Många unga fotografer tycker det är spännande, och principen för just denna teknik är enkel och avancerad på samma gång. Det gäller bara att göra det rätt, och att du kan sköta om din kemi. För mig är detta en passion och jag är så glad att jag började med det här. Andra fotografer som jobbat lika länge som jag har tröttnat på att fotografera, men jag är och kommer att vara lycklig varje dag. Du ska inte vara rädd för att testa, säger han.

Tidigare i år besökte jag den amerikanska fotografen och konstnären Jeff Cowens utställning *Berlin works* på Fotografiska i Stockholm. Han är internationellt känd för sitt sätt att tänja på fotografins gränser i sina fotokonstverk. Han berättar att även efter att ha jobbat i mörkrummet över 40 år är det fortfarande en magisk process för honom.

– Analog fotografi är fortfarande ett relativt ungt medium, jämfört med måleri och skulptur, vilket innebär att det fortfarande finns mycket utrymme för teknisk och konceptuell utveckling. Det gör mig entusiastisk, säger Jeff Cowen.

© JEFF COWEN. DIGITALISERING: FARBANALYSE, COLOONE

Det digitala fotografiets intåg, anser han, gör inte det silverbaserade fotografiet föråldrat, det förpassas helt enkelt till en annan gren av mediet.

– Det finns en fetisch för det nya i vår kultur som är farlig. Bara för att något är nytt betyder det inte att det är överlägset. Digitalt fotografi är helt enkelt annorlunda och har sina egna underbara och mirakulösa egenskaper, och många fotografer gör fantastiska arbeten med det, men det är inte ett medium som intresserar mig.

– Fotografi som teknik var för mekaniskt för mitt tycke redan innan det digitala kom in i bilden. Jag gillar att arbeta med händerna och använda min kropp, inte bara mina tankar. Jag vill absolut inte ha algoritmer mellan mig och verket, jag föredrar att skapa mina egna. Men framför allt tycker jag att silverbaserad fotografi är ett poetiskt och transcendentalt medium, säger han.

Jeff berättar att han älskar kontrasten mellan att befinna sig i ljuset, för att sedan gå in i mörkrummet. Och senare, hur det känns som en pånyttfödelse varje gång han kommer ut ur mörkrummet, in i solljuset igen med ett vått fotopapper som han tar till torkstället. Han använder sig av en mängd olika mörkrumskemikalier och recept för att skapa sina verk, även några som han har utvecklat själv.

– Att experimentera ligger i min natur, och jag ser livet självt som ett slags stort experiment. Det tänkesättet tar jag med mig in i mörkrummet. Fotografi är underbart eftersom det blandar konst och vetenskap, och jag strävar efter att göra mina vetenskapliga experiment till en integrerad del av min konst, säger han och berättar vidare:

– Mörkrummet är en helig plats för mig, där magi uppstår. Att arbeta i det rubinröda ljuset ... Det är allt, det är där jag växer och det är där jag lär mig. Det är där det omöjliga blir möjligt, där det omanifesterade blir manifesterat.

Han har spenderat mycket tid i mörkrummet genom åren.

– De flesta morgnar är jag där i ungefär fyra timmar. För mig är ett fotografi som en snabb, preliminär teckning. Negativet är en tolkning av den så kallade verkligheten. Sedan tar jag negativet och förvandlar det till ett positiv, vilket är avtrycket. Redan det känns som en produktiv omvandling. Negativet fungerar som en struktur som tar upp problemen med att omvandla en tredimensionell värld till ett tvådimensionellt rum. Det är en grund att arbeta med, och sedan tillbringar jag mycket tid med att omarbeta och återskapa negativet i en alkemisk process som jag inte helt förstår, och inte heller vill förstå, säger han.

Hur ser du på framtiden, var befinner sig analog fotografering om tio år?

– Enligt min uppfattning är som sagt silverbaserad fotografi och mörkrumsarbete helt enkelt en annan gren av fotografien. Dess framtid beror på om det finns tillräckligt med efterfrågan för att upprätthålla produktionen av silverbaserade papper och filmer. Om inte, kanske folk måste börja bestycka sina egna papper och göra sina egna filmer som man har gjort tidigare. Det är en fråga om pengar och silver, säger han.

AI har naturligtvis redan en enorm inverkan på mediet, reflekterar Jeff vidare. Det kommer att fortsätta att utvecklas snabbt som vi alla vet. Men han tycker att det är för mycket fokus på slutresultatet.

– Det är inte vad konst handlar om. För mig är processen att skapa konst omvälvande för konstnären och förhoppningsvis även för betraktaren. AI kan erbjuda snabba lösningar och omedelbar konst, men det finns inget som ersätter konstnären som konfronterar världen med sitt hjärta, sinne och själ. Det är den långa och svåra kampen för att skapa konst som är av intresse för mig. Utan den kampen sker ingen förvandling, säger han. 🖼️

»Fotografi är underbart eftersom det blandar konst och vetenskap.«

SJÄLPORTRÄTT

JEFF COWEN

BOR New York.

WEBB jeffcowen.eu

STÄLLDE UT 100 handgjorda silvergelatinprintar på Fotografiska Stockholm 2024.

»Ska jag dö nu? Är det här mitt öde?«

Bruno Ehres berättar om en gång då han räddades till livet av ett bastant stativ.

En sensommareftermiddag i slutet av 1990-talet trampar fotografen Bruno Ehres igång sin flakmoped och beger sig iväg från Bäcks på norra Gotland, där familjen har sitt torp. Lasten är tung av storformatsutrustning och dagen han valt är ingen tillfällighet: det är en söndag och därmed kommer han att kunna fotografera ifred på den folktomma platsen som är hans mål.

– Jag parkerar alltså utanför kalkbruket i Kappelshamn, det är ett helstängt område, jag har inget tillstånd men eftersom det är helgdag kan jag osedd ta mig över staketet och sätta i gång.

Ett av Bruno Ehres favoritmotiv är industrilandskap. Typ det som med sina stora dagbrottsgröpar och pyramider av kalksten breder ut sig framför honom den där dagen.

– Efter ett tag ser jag en stor yta av uppsprucken, torkad lera, som liknar bilder från öknar när det har regnat, oerhört dekorativt!

Ytans lerflak är »stora som skivan på kafébord, ungefär«. Trygg i tron att de vilar på fast mark riggar han upp sin Tachiharakamera.

– Bilden jag hinner ta är från minuten innan allt havererar. Vad jag inte fattade var att det jag sett och klampat ut på för att fotografera, alltså de här lerkakorna jag tyckte var så snygga, bara var ett ytskikt och att det under dem var fullt med en gegga av blöt lera, som en swimmingpool av lervälling.

Bruno Ehres fortsätter, och det hörs på rösten att vi närmar oss katastrofen:

– När jag står där med stativet och tar ett steg till vänster så gör jag det misstaget att jag kliver på kanten av en av lerkakorna, som då slår runt. Kameran åker åt sidan och jag faller i och sjunker sakta ner i geggan.

– Kakorna flyter runt som isflak, och där är inga människor så det är ingen idé att ropa. Det är som att det vore ett gigantiskt djur som sakta drar mig neråt hela tiden, till slut har jag lera upp till bröstet utan att känna botten och då tänker jag: ska jag dö nu, här? Är det här mitt öde, att jag ska försvinna i den här geggan och det enda man hittar är flakmoppen utanför gallret?

Han berättar att den amerikanske landskapsfantasten Ansel Adams, när han fick frågan om vilket stativ man skulle ta med sig ut i fält, svarade att man skulle ta det tyngsta man orkar bära. Här blir längden på det rejäla stativets ben räddningen.

– Kameran hade fallit på ett sådant sätt att änden på stativet hamnat nära mig. Stativet är väldigt långt, längst ut sitter ju kameran med ett ordentligt Imagonobjektiv. Och när jag tar tag i stativet händer det märkliga att objektivet fastnar som en krok i springan mellan nästa lerkaka och jag kan börja hasa mig fram. Det räddade förmodligen mitt liv.

Till sist lyckas han ta sig upp i säkerhet på land. Men en och en halv mils hemfärd i den kalla kvällningen väntade. Hungrig var han också.

BRUNO EHRS

FÖDD 1953.

BOR Stockholm.

GÖR Egna projekt och uppdragsfotografi för tidningar, magasin, böcker och reklam.

Har haft ett tjugotal egna utställningar i Sverige och utomlands samt gett ut en handfull egna böcker, och illustrerat många andra.

»Jag ser ju ut som ett monster, helt täckt av lera, och i kön till korvkiosken är det en barnfamilj som tittar helt förskräckt på mig.«

– Jag var klädd i en ljusblå overall som jag fått av en granne som jobbade på Cementsa. Jag kör iväg och skakar av kyla så jag tänker att jag måste få i mig något varmt.

Han beskriver hur han kör till korvkiosken på campingen i Kappelshamn och förgäves försöker snygga till sig.

– Jag ser ju ut som ett monster, helt täckt av lera, och i kön till korvkiosken är det en barnfamilj som tittar helt förskräckt på mig. Och så säger pappan på tydlig stockholmska: »Släpp fram mannen, han är gotländning!« I dag skrattar jag åt det. Men då var jag lagom kaxig.

Sedan var det skammen. Detta var inte första gången han »satt livet på spel« under en plåtning. Han ville inte oroa sin fru Yvonne med vad som hänt och inte heller höra kommentarer i stil med »där ser du hur det går när du tar risker«.

– Så i hemlighet letar jag rätt på trädgårdsslangen och duschar mig i skymundan med kallvatten och gömmer overallen och bränner den sedan.

Objektivet var utom räddning, men kameran hade klarat sig. Liksom det bastanta stativet. Det blev till sist en serie bilder tagna under säkra förhållanden på kalkbruket. Och trots att Bruno Ehre försökte radera alla fysiska spår av det livsfarliga äventyret behöll han en viss souvenir.

– Det sitter fortfarande små lerfläckar på stativet, som jag inte brytt mig om att torka bort. Vi har blivit liksom lite kompisar, jag och de där fläckarna.

/ PONTUS DAHLMAN

Känslig närvaro i Maine

Fotografen Cig Harvey söker i sitt arbete det magiska i vardagen. Hennes nya bok »Emerald Drifters« rör sig kring ämnen som färg, skönhet och livets korthet.

TEXT **MATTIAS LUNDBLAD**
FOTO **CIG HARVEY**

»COLD ROAD« © CIG HARVEY

Cig Harvey har just fått de första exemplaren av sin nya bok från tryckeriet.
– Jag är så stolt, och det är en sådan lättnad. Trots att man går igenom processen och alla provtryck kan något alltid gå fel. Jag tycker omslaget är ljuvligt. Vi var inte säkra på att det gröna skulle bli bra – det är alltid komplicerat att trycka på tyg, men jag är verkligen glad över trycket och den nya formen.

Hon kallar *Emerald Drifters* en följeslagare till den föregående, *Blue Violet* från 2021. Ämnen och arbetsmetoder är snarlika och boken likaså, med små skillnader i formgivning, en annan vikt på pappret, men samma storlek och papperstyp. Det är tydligt att de hör ihop.

Cig Harvey bor med sin man Doug och sin dotter Scout på landsorten vid Maines kust i nordöstra USA. Närmaste tätorten är Rockport med 3 600 invånare – något av en semestermetropol på sommaren, stillsamt, men med en levande kulturscen, resten av året. Livet och fotografiet går för henne inte att skilja åt.

– Jag ser det som centralt i mitt arbete. Det är en blandning av hem och konst och liv, det inåtvända och utåtriktade, det offentliga och privata, allt är integrerat.

Hon växte upp i en medelklassfamilj i Devon på Englands sydvästra spets, och redan vid tretton års ålder visste hon att fotografi var det hon ville ägna livet åt.

– Jag blev helt förälskad i fotografi. Jag lärde mig själv och gick till ett mörkrum på lördagarna. Jag tror det är Salman Rushdie som sagt att det bästa

i livet är det man lär sig själv. Jag tror det stämmer. Jag ser det hos min dotter nu. Vi måste bara hålla oss ur vägen för våra barn, lyssna på deras impulser och stötta dem. Jag vet inte varför fotografiet valde mig, men det var så det var.

Först lockade bildjournalistiken. Tidningen *Independents* söndagsbilaga och den engelska fotografen Chris Killips dokumentära arbete var tidiga influenser.

– Jag såg mig inte som konstnär. Det handlade alltid om nyheter och sådant som behövde förändras. Men i 25-årsåldern började jag skriva och fotografera på ett mer personligt sätt.

Hon gav sig ut och tågfluffade i Europa.

– England är ett litet land och Europa är så tillgängligt. Jag hade inga pengar utan reste enkelt med tåg för att se nya kulturer, träffa nya människor och möta nya sätt att tänka. Det gav bränsle till mitt fotografi.

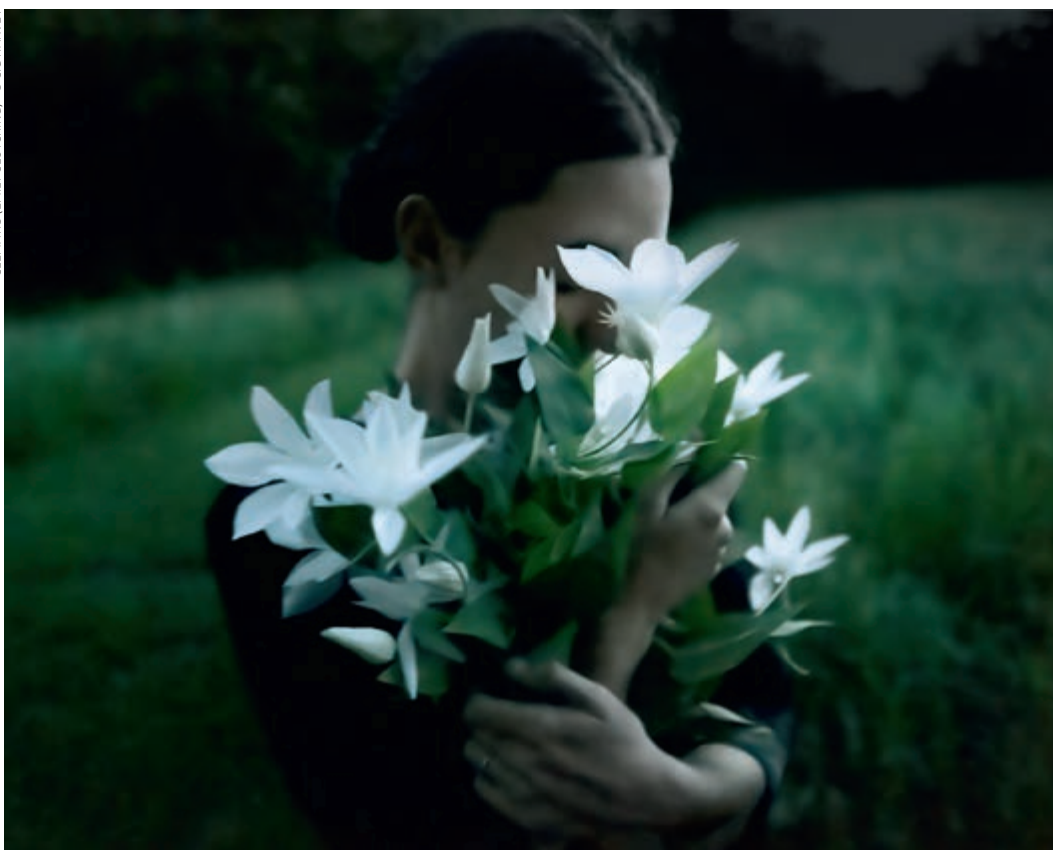
Hon bosatte sig i Spanien en tid, och senare Bermuda där hon arbetade som bartender på kvällarna, och dagtid i en ateljé med alternativa fototekniker som platinatryck. 1999 kom hon till USA och Maine Media Workshops & College, en skola som på många sätt påminner om en svensk folkhögskola med kurser i fotografi och film.

– Alla mina hjältar fanns där och jag ville gå varenda kurs.

Efter en masterutbildning följde ett decennium med undervisning vid Art Institute of Boston. I storstadsmiljön märkte hon att det egna fotografiet fick stå tillbaka.

– Jag älskar att besöka städer. Jag älskar museer och gallerier och jag älskar mode, men det är inte

»Jag blev helt förälskad i fotografi. Jag lärde mig själv och gick till ett mörkrum på lördagarna.«

CIG HARVEY

FÖDD 1973 i Devon, England.

BOR Utanför Rockport, USA.

AKTUELL Med boken

»Emerald Drifters«

(Monacelli/Phaidon 2025).

PHOLE © CIG HARVEY

»Jag är en flitig läsare.

Jag läser romaner, faktaböcker, poesi och vetenskaplig litteratur.«

där mitt arbete blir till. Bara en enda bild från hela tiden i Boston kom med i en bok. Jag tog bilder hela tiden, men de var inte så starka. Jag älskar gatufotografi, men det är bara inte mitt sätt att arbeta.

I stället åkte hon tillbaka till Maine varje helg för att fotografera, och till sist tog hon och Doug beslutet att flytta dit med sin nyfödda dotter. Hon återvände till sin gamla skola för att undervisa och arbeta med egna projekt. I dag finns inte mycket tid för undervisning. Utställningar, böcker och familjeliv tar all tid.

De flesta fotografierna i *Emerald Drifters* saknar markörer för tid, plats och person. Cig Harvey uttrycker det som att bilderna är om, inte av, något. Text samspelar tätt med fotografierna i böckerna, men kontrasterar dem i sitt sätt att beskriva världen. Texterna kommer ofta till tidiga morgnar, alltid för hand. Vardagsnära, dagboksliknande reflektioner – det kan handla om ett besök i en viss antikaffär eller ett minne från barndomen – övergår snabbt till hur värme omvandlas till ljus eller vilka ämnen smink tillverkats av de senaste 5 000 åren. Det finns en skenbar spontanitet i texterna, som är resultatet av noggrann bearbetning, redigering och studier.

– Jag är en flitig läsare. Jag läser romaner, faktaböcker, poesi och vetenskaplig litteratur. Jag stryker under allt som intresserar mig, och tar med det till mitt eget skrivande. Det är en process som spänner över många år. I går läste jag till exempel att bävrar har orangea tänder som aldrig slutar växa. Jag tänkte att det här kommer jag använda en dag. Jag tar olika fakta och idéer, och jag litar på att allt ska falla på plats till sist.

Tårtor är något hon i samarbete med dottern tagit fram en serie fotografier av. Dels har det blivit en egen bok i liten, exklusiv upplaga, dels är de återkommande element i *Emerald Drifters*.

– Det är otroligt hur mycket jag lärde mig om tårtor. Jag hade tänkt »äsch, tårtor är bara överflöd och fluff«. Men så började jag läsa. Jag läste i månader om tårtor, och förstod hur komplext detta – som verkar så ytligt och simpelt – egentligen är. I tårtor finns aspekter av genus, ras, nationalitet och kroppsideal. Socker är till exempel något vi tar för givet nu, men historiskt är det kopplat till slavhandel och kolonialism.

Bokens övergripande tema är färgen i sig. Fotografierna är alla i intensiva, djupa färger, och bland texterna finns djupdykningar i färgens påverkan på det mänskliga psyket, och hur färg behandlats historiskt och betraktas sociologiskt. Varför det

»Om vi har tur får vi ett långt liv och får uppleva att åldras. Vi har inte råd att förlora tid till det meningslösa.«

skandinaviskt strama ses som god smak i kontrast till »för mycket« färg.

– Det är samma sak här. Färg ses som lättsinnigt, dekorativt, oviktigt, nedvärderat som något »feminint«. Så börjar man gräva i varifrån pigmenten kommer och vem som utvunnit dem ur marken – återigen slaveri. Ett lila pigment kom som en biprodukt från William Perkins försök att hitta ett botemedel för malaria, som sedan lade grunden för cellgiftsbehandling.

Hon berättar i boken om filosofen Immanuel Kants gränsdragning mellan det vackra och det sublima, där det förstnämnda kodas som oviktigt och därmed feminint, det senare som omvälvande och manligt. Hon nämner hur en lärare i konsthistoria en gång påstått att ingen viktig konst kommit från varma klimat – ett rasistiskt sätt att se på saken.

Jag har sällan träffat någon som uttrycker en så positiv attityd till livet som Cig Harvey. Hon tycks se nästan allt ur en positiv vinkel, men utan att förneka det mörka och svåra, eller väja för samhällskritik. Medvetenheten om livets korthet och brådskan att ta vara på varje minut är centrala i arbetet. *Blue Violet* tar sin början i en nära väns alltför tidiga död. *Emerald Drifters* inleds med en synundersökning som visar att synen har förändrats, för att hon har blivit äldre. Det ger en impuls att skynda att ta in allt det vackra.

– Om vi har tur får vi ett långt liv och får uppleva att åldras. Vi har inte råd att förlora tid till det meningslösa. Jag läste någonstans att det inte går att känna tacksamhet och ångest samtidigt. Känner

man tacksamhet, trumfar det alla andra känslor. Jag söker medvetet det vackra i varje dag. Jag försöker göra något gott för människor jag möter, vilket jag tycker är särskilt relevant just nu, i den kulturella och politiska miljö vi lever i.

För Cig Harvey är fotografi ett så stort ämne att hela livet måste ägnas åt det för att komma tillräckligt djupt. För henne kan allt på något sätt kopplas till det. Hon har utövat yoga i 30 år, främst som ett redskap i konstens tjänst.

– Yoga ger mig en plats att bara vara i kroppen. Att sakta ner och vara inätvänd hjälper mig att göra min konst starkare. Jag ser helt klart yoga och meditation som ett sätt att få tillgång till den visuella rösten.

Hennes fotografi är brett och fortsätter att vara i rörelse. Hon har nyligen återvänt till de svartvita rötterna och mörkrummet för ett nytt projekt.

– De senaste 23 åren har jag varit tokig i färg, så det har varit underbart att tänka i svartvitt igen. Jag vet inte vart det ska leda än för jag har inte varit tillbaka i det svartvita tillräckligt än.

Under året kommer det bli en hel del arbete med att ta boken och utställningen ut i världen. Efterordet till boken är skrivet av poeten och författaren Ocean Vuong, och de har ett gemensamt evenemang bokad på fotomässan Aipad i New York. Sedan kommer en rad utställningar i städer som Los Angeles, London, Zürich och Amsterdam.

Men någon paus nu när boken är klar är inte aktuell. Fotografiet måste vidare. Efter vårt samtal ska Cig Harvey åka till sin ateljé i Rockport.

– Jag arbetar med en timelapse, och det är nästan ofattbart hur mycket jag ser fram emot att sätta igång med det. 📸

Lite avighet blir ofta bäst

Joar Vestergren fick det nyinstiftade Crimson-stipendiet i år. Här berättar han om hur han tänker kring porträttfotografi.

TEXT **MARTINA STRAND NYHLIN**
FOTO **JOAR VESTERGREN**

Crimsonstipendiaten Joar Vestergren fotograferade länge med sin såriga själ djupt involverad. Efter många års studier på folkhögskola och Nordens fotoskola är han nu redo att bli yrkesarbetande fotograf med några fler skyddande lager mellan sig och personen på bilden.

– Det är kul att utmana sig inom yrkesfoto. Jag hade inte kunnat ta bra bilder på beställning förut, nu kan jag det. Det är ett bra kvitto på att jag gått en utbildning som gör mig redo för arbetslivet, säger han.

Hur tar man bra porträtt? Joar Vestergren är, trots att han själv tagit många fantastiska porträtt, inte bäst i världen på att svara på den frågan, tycker han. Det blir bra när det blir bra, konstaterar han.

– De porträtt jag är mest nöjd med, de är från när man leker eller när det »bara blir«. Eller att man tar ett riktigt porträtt men att det inte är den exponeringen man tänker skulle bli bra som funkar, säger han.

Att Joar Vestergren är en öppen och reflekterande människa står klart redan efter några minuter när han möter upp i ett fik i tidningskvarteren i Stockholm. Han praktiserar på DN:s stillbildsredaktion sedan någon vecka och berättar att han ännu famlar runt lite i sin nya roll. Vad har han gett sig in på?

– Jag har hjärtat i halsgropen när jag är ute. Jag har följt med en sportreporter och fotat ordföranden i Riksidrottsförbundet och en kandidat som ställer upp mot Reinfeldt i Fotbollförbundet. Man får en kvart på sig, det är svårt, men det är det här jag vill lära mig, säger han.

Vägen till fotografyrket började med en komvuxkurs där han introducerades till kameran. Den gick han i samband med att han läste upp några gymnasiebetyg.

– Det var verkligen bara en grundkurs, väldigt basic, säger han.

Men kursen gav så mycket mersmak att kameran blev hans trogna följeslagare i vardagen och på resor. På en långresa skulle han åka tåg till Kina.

– Men jag bröt armen och blev kvar i Almaty i Kazakstan ett halvår, säger han.

Under tiden i Almaty gjorde han en resa till Aralsjön. Där började han fota i spåren av den uttorrade sjön, ett arbete som han sedan flera år senare skulle ta upp igen i sitt examensarbete på Nordens fotoskola.

Under resan fick Joar också det fruktansvärda beskedet att hans bästa vän Malkolm tagit sitt liv. Han åkte hem till Sverige igen.

– Det var då jag lärde känna Ellen, Malkolms flickvän. Det var ingen i vår vänskapskrets som hade tänkt på henne direkt efter självmordet så jag tog kontakt med henne, säger han.

Ellen, som numera är Joars bästa vän, är en uttrycksfull person som mer än gärna poserade på bild. Under de kommande åren fotograferade han sig själv och Ellen när de levde vidare efter Malkolms död i Stockholm och Berlin. Bilderna från den tiden visar närgånget och naket upp sorgen.

– Det fanns inte i tankarna att det var ett projekt jag gjorde då. Jag förstod det inte då, jag trodde jag levde livet, men jag var ganska deprimerad, att

»Det här är en gammal bild på min bästa vän Ellen. Den finns i boken »O däremellan gråter vi« där hon och jag är huvudpersoner. Vi var på en Halloweenfest som spårade ur sedan. Det var en ögonblicksbild. Hon poserade ofta när hon såg att jag tog fram kameran, men det som gör bilden är att mannens ansikte sticker in i bilden.«

»**Detta var samma dag** som jag blev uppringd av en kompis och fick reda på att Malkolm hade dött. Det här är Ilyas och Ganji. Vi gick på krogen och drack whiskey och domnade bort i känslorna. Kanske kysste hon honom för att jag tog upp kameran?»

fotografera var en kanalisering för det, säger Joar Vestergren.

Under den här tiden i livet tog Joar många porträtt. Hans dåvarande sambo från Kazakstan fångades i ett turkost ljus som lektes fram med Ektachrome-film. Han tog många bilder på den ständigt rökande och poserade Ellen, de fick det lilla extra i en dansande röklinga eller en festbesökare som kliver in i bilden. Han fotograferade också diptyken med en naken rökande vän vid ena sidan av ett trist grått bord – och en otroligt ful hund vid andra sidan bordet.

– Jag gillar mötet med människan och när det är lite avigt. Något ska sticka ut ur bilden. Och så ska det finnas någon sorts närhet, intimitet, säger han.

Joar började senare studera fotografi på Gamleby folkhögskola och därefter Forsa folkhögskola. Depressionen hängde kvar – och även kameran. På Forsa började tanken på att göra en bok av materialet från sorgetiden växa fram. Joar tog kontakt med en formgivare och en förläggare. Boken *O däremellan gråter* vi kom till.

»**Meningen med livet** var att fota och jag fotade som bäst när jag mådde dåligt, tyckte jag.«

– Jag och Ellen har skrivit texterna, vi vet inte riktigt vem som skrivit vad, de skrevs under arga kvällar med mycket rödvin. Sedan har förläggaren gjort ett jättejobb med att sätta samman texterna, säger han.

Under den här tiden hade han dessutom ett fast jobb som han inte trivdes med. Kameran blev ett sätt att hantera att han mådde dåligt. Och han tyckte själv att han tog de bästa bilderna när han var på botten.

– Meningen med livet var att fota och jag fotade som bäst när jag mådde dåligt, tyckte jag. Det blev en ond cirkel, säger han.

När han började på Nordens fotoskola var han fortfarande deprimerad och behövde komma ur löneslavsträsket.

– Jag behövde göra något roligt och kände att »jag kan ju fota«. Jag ville kunna omsätta det i en inkomst, så jag kan bekosta mina egna projekt. Det är fortfarande det jag vill göra, säger han.

Att han till sist kom in på Nordens fotoskola var verkligen inte någon slump. Faktiskt sökte han in hela fyra gånger innan han kom in. Men att gå på en skola för att bli yrkesfotograf har inte varit helt lätt. Joar Vestergren är lite bängstyrig i grunden och har haft svårt för det mer professionella sättet att jobba på.

– Jag har nog inte gjort en enda uppgift som blivit »rätt« eller »bra«. Jag vill göra det på mitt sätt. Men jag har tagit till mig vad lärarna sagt och nu ska jag satsa på det här, säger han.

Själv tycker han att han är »ganska tråkig« när han fotograferar porträtt.

– Det blir lätt platt och fyrkantigt, jag ställer någon mot en vägg bara. Men jag förlitar mig på att det blir ett möte, och på att något går lite, lite fel, så att något jag inte tänker på blir bra, något jag inte kunde förutse. Först efteråt ser jag hur det blev, säger han.

Han gillar att tänka på sina fotomöten som sam-larkort. Och han har alltid gillat att fota människor.

– Som person är jag öppen och pratig av mig och har en approach av att vara klunsig. Att jag inte har

JOAR VESTERGREN

ÅLDER 29 år.

AKTUELL Crimson-stipendiat, nominerad till Årets rookie.

BOK »O däremellan gråter vi«.

GÖR Pluggar på Nordens fotoskola, sista terminen.

»Det här är en diptyk, det är två olika bilder men de ska ligga bredvid varandra. Det är min vän Alexandra som jag besökte i Moskva. Hon var väldigt ledsen, tog ett bord och sedan satte hon sig naken vid bordet och kedjerökte. Och så vaktade hon den fula hunden.«

stenkoll på allt får nog den jag möter att slappna av, kanske blir det bra därför? Jag tror mycket på att ett bra porträtt speglar fotografens personliga relation till den som porträtteras, säger han.

För att träna sig att fotografera snabba möten med okända människor har han börjat gå på mindre konserter och bett att få fota artisterna efteråt.

– Det är en bra utmaning att ha fem minuter till ett porträtt. Jag gick till exempel på Franska trion och ville ta ett kort på varje medlem i trion. Först trodde jag inte att de skulle komma ut alls, jag väntade trekvart. Nu går jag hem, tänkte jag, då kom

de. Det var stelt. Då försökte jag inte ändra på hur jag bemötte dem, säger han.

Nyligen belönades Joar med Crimson-stipendiet för projektet *Evigt gränsland* – i vilket han åkte tillbaka till Aralsjön och fotograferade mer.

– Det var ett jättesvårt projekt eftersom vi inte kunde prata med varandra. Det var bara några få av de jag mötte som kunde engelska. Fick jag någon att vara med på bild ställde de upp sig och gjorde tummen upp, men några porträtt blev jag nöjd med, säger han.

Även om Joar är väldigt självkritisk så går det ju väldigt bra för honom. Förutom Crimson-stipendiet för studerande var han också nominerad till Årets rookie. Och när många oroar sig för framtiden framstår Joar som ganska lugn. Han drömmer om att kombinera ett stadigt jobb med tid för egna projekt.

– Det är klart att det finns framtidsutmaningar inom fotografin. Men jag tror att jag kommer kunna få jobb som fotograf, och många fler därtill, fotografen bakom kameran är kanske den sista som kommer att ersättas. Man vill ha någon på plats, man vill att det ska synas att någon varit där, säger han. 📸

ANNA
NÄSLUND
PROFESSOR I
KONSTVETENSKAP

Poddserie om fotografiska liv

»Fotografiska liv« är en serie intervjuer med personer inom det fotografiska fältet. Anna Näslund, professor i konsthistoria vid Stockholms universitet, berättar här om bakgrunden till projektet. Serien finns att lyssna på där poddar finns.

Vad går till historien? I dag vet vi en hel del om vilka fotografer som har varit aktiva i Sverige, vilka typer av uppdrag de har haft och hur deras bilder såg ut från 1900-talets början och framåt – mycket tack vare publiceringen av den här tidskriften som funnits sedan 1888.

Samtidigt saknas mycket information. Särskilt om de fotografer som inte har varit verksamma som konstnärer utan har livnärt sig på så kallade kommersiella uppdrag eller varit anställda inom en organisation eller institution. Dessutom finns det vissa typer av uppgifter som inte alltid bevaras, som till exempel information om utbildningsvägar, anställningsformer, brödjobb, informella nätverk och de val som val-

des bort och vad det innebär att arbeta med kameran som verktyg.

Med min erfarenhet som forskare att ofta förgäves leta i arkiv efter sådana uppgifter och med inspiration från de intervjuer med konstnärer och fotografer som finns bevarade på Storbritanniens nationalbibliotek, British Library, tog jag 2023 kontakt med Jenny Morelli, chefredaktör för den här tidningen. Tänk om man skulle kunna göra något liknande i Sverige. Jenny Morelli såg den journalistiska potentialen i projektet och hade den know-how som behövdes för att spela in poddar. Resultatet blev hybridprojektet *Fotografiska liv* – som på samma gång är en poddserie och ett fotohistoriskt ljudarkiv.

Fotografiska liv fångar upp det som skulle kunna kallas immateriellt kulturarv, det vill säga kulturarv som inte går att ta på fysiskt som berättelser, traditioner och erfarenheter. I *Fotografiska liv* kan man till exempel få veta hur det var att lära sig mode- och reklamfotografi genom att vara lärling på 1970-talet, hur en arbetsdag kan se ut för en fotojournalist på 2020-talet och om de arbetsmetoder och regler som en medicinsk fotograf arbetar efter – en fotografisk genre som faktiskt fortfarande i dag på 2020-talet lärs ut genom lärlingmentormodellen.

När denna artikel publiceras har vi tillsammans intervjuat 20 personer som har haft vitt skilda typer av fotografiska uppdrag, inom dagspress, reklam och mode eller med medicinsk fotografi, dokumentärfotografi, naturfotografi eller konst. Varje intervju är en timme lång och handlar om vägen till yrket, hur man har jobbat på fältet och hur man ser

FRÅGORNA

- Hur och när blev du fotograf (utbildningar, förebilder)?
- Kallar du dig själv fotograf eller något annat?
- Vilka personer på fältet har varit viktiga för dig (nätverk, mentorer, nationella och internationella fotografer och stilar)?
- Hur har du arbetat (assistent, frilans, anställd, heltid, deltid, uppdragsgivare)?
- Vad krävs för att bli fotograf?
- Vilken teknik har du använt (analogt, digitalt, format, kameror)?
- Var finns dina bilder bevarade och synliga (arkiv, fotoböcker, utställningar, upphovsrätt)?
- Hur ser du på fotografiets ställning och användning nu och i framtiden?
- Vad är fotografi för dig?

I »Fotografiska liv« kan man till exempel få veta hur det var att lära sig mode- och reklamfotografi genom att vara lärling på 1970-talet.

på den fotografiska bildens möjligheter och utmaningar i framtiden. Metoden är enkel: Vi har ställt ett tjugotal frågor om dåtid, nutid och framtid men har låtit intervjuerna ta formen av ett samtal. I några fall har utbildningen blivit en stor del av intervjun, i andra dominerar teknikfrågor eller utvecklingen på fotofältet i ett längre perspektiv.

Intervjuerna kommer att spridas och bevaras på två sätt parallellt. För det första har de digitala ljudfilerna donerats till Kungliga bibliotekets (KB) Svensk mediedatabas. Under samlingsnamnet *Fotografiska liv* i Svensk mediedatabas kommer de att vara öppet tillgängliga och bevaras för all framtid i nationalbibliotekets samlingar. Genom modeller för automatisk språkigenkänning (ASR), exempelvis BERT och Whisper, kommer ljudfilerna att bli enkelt sökbara. Varje ord som uttalas kan potentiellt vara ett sökord. Frågor som vilka

fotografer som nämner Christer Strömholms fotoskola eller Moderna museet är enkla att hitta. Svaret på en viss fråga kan också enkelt hittas genom alla intervjuer.

För det andra publiceras intervjuerna på en poddplattform och på Fotografisk tidskrifts hemsida så att allmänheten och inte minst alla verksamma inom fotofältet enkelt kan ta del av dem i dag.

Projektet *Fotografiska liv* är ett samarbetsprojekt mellan Fotografisk Tidskrift och under-tecknad och genomfört med stöd från Svenska fotografers förbund och Kungl. Patriotiska sällskapet. Det är ett botten-upp-projekt. Det har startat i liten skala och till stor del baserat på ideellt arbete. Planen och förhoppningen är att de intervjuer som nu finns färdiga är starten på ett större dokumentationsprojekt om erfarenheter, villkor och tankar om den fotografiska praktiken och den fotografiska bilden. Det här är bara början hoppas vi. 📷

DE INTERVJUADE:

Carl Bengtsson (f. 1952), Stina Brockman (f. 1951), Anna Clarén (f. 1972), Dawid Björn Dawidsson (f. 1949), Bruno Ehms (f. 1953), Håkan Elofsson (f. 1955), Claes Grundsten (f. 1949), Julia Hetta (f. 1972), Gerry Johansson (f. 1945), Eva Klasson (f. 1947), Vivianne Lindberg (f. 1958), Alexander Mahmoud (f. 1990), Maria Miesenberger (f. 1965), Meli Petersson Ellafi (f. 1988), Martin Petersson (f. 1978), Jannis Politidis (f. 1958), Helene Schmitz (f. 1960), Peter Segemark (f. 1958), Ewa Stackelberg (f. 1955) och Märta Thisner (f. 1981).

SARA ARNALD
FOTOGRAF &
SKRIBENT

AI ger billigt intryck

Kommer du ihåg bakmaskinen? 1988 utsågs den till årets julklapp och det lät helt magiskt att något så arbetskrävande som eget nybakat bröd skulle skapas automatiskt i perfekt tid till frukosten.

Men så tröttnade vi ändå ganska fort eftersom det ändå behövde köpas mjöl och jäst och sedan skulle rätt mängd ingredienser mätas upp varje kväll. Dessutom smakade inte brödet så fantastiskt och alla limpor såg likadana ut. Snart samlade maskinen damm längst in i köksskåpet samtidigt som vi återgick till att köpa bröd av den lokale bagaren. Eller så satte en surdegsgrund som det med armmuskler och kärlek kunde bli riktigt bröd av.

På samma sätt känner jag för AI, så här något år efter att evangelisterna lovade att den artificiella intelligensen skulle innebära »andra bullar«. Absolut att chattbotar och andra tjänster kan hjälpa oss att spara tid, men de innebär också oväntat mycket promptfrustration och slutresultatet blir sällan mer imponerande än det vi själva hantverksmässigt kan skapa. Dessutom känns resultatet ofta oäkta och det krävs handpåläggning för att mjuka upp det tondöva och stela.

Det som dominerat det senaste året är guldgrävarna som vill nyttja AI för att tjäna pengar på ett annat sätt. Snabbt lanserades appar, tjänster och plugins som med AI i namnet implicerade en otrolig effektivitet och en eftersträvsvärd kvalitet. Jag är säkert inte ensam om att ha upptäckt att de flesta av dessa verktyg lovar mer än de kan hålla, de är för dyra och är svåra att passa in i ett vettigt arbetsflöde.

De verktyg som visat sig vara lättast och mest effektiva att använda är de som över tid byggs in i program vi redan använder, som Lightroom, Capture One och Photoshop. Är du bostadsfotograf eller bröllopfotograf med en helt konsekvent stil kan nya program som Imagen AI och Aftershoot ge vind i seglen vid redigering, men gör du uppdrag där du ska anpassa bilder och uttryck efter olika varumärkens briefar är det inte självklart en vinst.

Ett stort problem med generativ AI är att den inte kan producera något som är nyskapande, det som genereras är baserat på

befintliga bilder. Det är redan uppenbart att det snabbt skapat ett typiskt och likriktat »AI-utseende«. Företag som lockats att använda AI-modeller för annonser har dock helt missat att det ger ett billigt intryck som sänker varumärkets trovärdighet. Kanske är det därför som högprofilerade varumärken dras till en mer dokumentär estetik och till och

Det som dominerat det senaste året är guldgrävarna som vill nyttja AI för att tjäna pengar på ett annat sätt.

med börjat göra fotograferingar på analog film. Ofta med en namngiven fotograf för att peka på att de har råd att vara »äkta«.

Det finns fortfarande en stor klugenhet inför AI. Antingen ska vi vara väldigt rädda för teknikutvecklingen, eller så skräms vi att skyndsamt anpassa oss till den nya tekniken för att slippa bli »omkörda« av andra kreatörer.

Men är det något som bör oroa oss är det att trovärdigheten för fotografi och film minskar. Därför vill jag uppmana dig att kavla upp ärmarna och se över ditt erbjudande som fotograf så att du lägger krutet på att erbjuda genuinitet och ett bildmaterial som andas äkthet. Det är viktigare än någonsin. 📷

SIMULERA SKUGGOR

ShadeMap är en app och en webbaserad applikation för simulering av skuggor från berg, byggnader och träd för ett visst datum och tid. Den beräknar skuggornas position och visar dem på en karta. Med den kan en bostadsfotograf planera och genomföra fotograferingar med optimala ljusförhållanden. Verktygets baskarta är kostnadsfritt men premiumversionen har högupplöst data för specifika områden. Där är höjder för strukturer korrekta inom 30 cm, vilket gör appen mycket exakt.

NYA MOTORZOOMAR

Nikon och Canon har släppt två nya objektiv som erbjuder motorzoom, vilket underlättar tysta, mjuka och kontrollerade zoomrörelser under filmning. Nikon Nikkor 28-135 mm f/4 PZ är utvecklat som ett professionellt videoobjektiv för Z-serien och har inbyggd motorzoom där hastigheten kan justeras i 11 steg. Canon RF 24-105 mm f/2,8 L IS USM Z ingår i Canons nya serie som syftar till att överbrygga klyftan mellan video och stillbild. Det är parfokalt och har minimal fokusandning.

ENKLARE ATT HYRA

Flexfoto är ett företag som erbjuder uthyrning av fotoutrustning och fototillbehör till konkurrenskraftiga priser. Företaget är baserat i Stockholm men det är möjligt att hyra online utan att besöka en fysisk butik. Mot en leveransavgift går det att få produkterna levererade och upphämtade. Flexfoto har valt att erbjuda spegellösa system från Canon och Sony och drönare från DJI, men också viss kringutrustning som extra batterier, minneskort och blixtrar. Du kan hyra upp till 90 dagar.

f/2,5 ISO 640
1/250 Obj: 50 mm

inställningar

ELIN NERPIN:

»BILDEN ÄR TAGEN en sommarnatt 2020, en bit utanför Örnsköldsvik. Kunden är företaget Molnbär. Det är Linnéa Öberg, illustratör och formgivare, som har tagit fram en ny tapet i sitt företag. Hon ville satsa stort för att nå ut bredare och bland annat ställa ut på Formex-mässan. Det är Linnéa själv som syns på bilden, tillsammans med sin häst. Vi var ute och rekade fotoplatser innan och hittade till slut denna plats. Jag önskade en skog i bakgrunden som blev

en fin siluett. Först hade jag tänkt låta solen gå ned bakom granarna där bakom, men det slutade med att vi tog bilderna efter att solen gått ner då det blev mer mystik i bilden.

Vi ordnade dimman med rökpatroner. Jag och Linnéa har tillsammans bestämt och byggt upp scenografin. Jag satte ljus med två stycken Profoto B10X med softbox. De står åt höger i bild snett uppifrån, i efterhand har jag redigerat bort dem. Jag har lagt mycket efterarbete på den här bilden.

Bland annat har jag klippt ihop från två olika bilder, då Linnéa och hästen inte var bäst på samma bild. Jag jobbade mycket för att bygga upp den lite trolska stämningen.

Det här är de roligaste uppdragen jag vet, där man får vara kreativ och jobba med uttrycksfulla personer. Jag tycker om planeringen bakom bilden och att skapa ett ögonblick där man liksom får bygga upp en scen. Jag har en lite hemlig önskan om att jobba med scenografi en dag. 📷

SJÄLVPORTRÄTT

JOHANNA WULFF

SJÄLVPORTRÄTT

Hur tänker du kring ditt arkiv?

Vissa sparar på allt, andra är duktiga på att slänga. Vi intervjuar en bildhoarder, en som har ordning och reda i pärmar och en som är duktig på molntjänster.

ANNA DRVNIK

Vem är du, var bor du?

– Jag är fotograf, radioproducent och trebarnsmamma. Jag bor i en lägenhet i Hökarängen och i ett gammalt hus i Dalarna. Jobbar mest med uppdragsfotografi och en del dokumentärt. Arbetar även med ett mastodontprojekt om min familj i forna Jugoslavien som jag idisslat i några år.

Hur länge har du varit fotograf?

– I 30 år nu! Helt galet egentligen.

Hur ser ditt bildarkiv ut?

– Jag har extremt mycket av allt möjligt: resväskor, kassar, lådor och fotoalbum med analoga bilder och negativ och en massa externa hårddiskar med digitala filer. Ordningen är det nog bara jag som förstår, misstänker jag.

Slänger du? Märker du kartonger? Använder du molntjänst?

– Jag slänger nästan ingenting, är en total bildhoarder. Är rädd att bilderna är allt jag har. Jag litar inte riktigt på molnet. Jag gillar att skriva ut bilderna och göra dem mer konkreta.

Tar du hjälp av någon?

– Gud nej, men en dag blir det nog dags för någon annan att röja efter mitt samlande.

Vad vill du ska hända med ditt arkiv i framtiden?

– Min förhoppning är att en del i alla fall blir värdefullt, inte bara för min familj utan också som dokumentation av samtiden.

Dödstädar du?

– Nej, jag sparar alldeles för mycket tyvärr. Men i nästa flytt kommer jag be om en osentimental hantlangare som bryskt slänger det mesta. Jag är för mesig och nostalgisk, tyvärr. 📷

MONICA ENGLUND

Vem är du, var bor du?

– Jag är fotograf och verksam i Göteborg. Under mitt yrkesliv har jag periodvis arbetat med gatufotografi, kollage, dokumenterat födselar, gjort fotoböcker och en mängd utställningar.

Vad jobbar du med för slags fotografi?

– Som de flesta fotografer jobbar jag med allt möjligt. Både med brödjobb och egna projekt. Arbetar just nu med att leverera bilder till en kommande biografi om författaren Göran Tunström.

Hur länge har du varit fotograf?

– Sedan i början av 1960-talet. Jag fick min första kamera när jag var 11 år.

Hur ser ditt bildarkiv ut?

– Mina egna projekt har jag sparad hemma i 138 pärmar, inklusive min man Lars Johanssons bilder. Pärmarna är sorterade årsvis. Mina teaterbilder finns bevarade på Scenkonstmuseet i Stockholm.

Slänger du något?

– Ja, jag kastar gamla och ointressanta uppdrag. Klipper sönder negativen och river kontaktkartor. Det finns hur mycket bilder som helst. I och med att jag har min mans bilder också är det dubbelt upp.

Tar du hjälp av någon?

– Nej, jag gör allt själv.

Vad vill du ska hända med ditt arkiv i framtiden?

– Det vet jag inte. Men det vore trevligt om det fanns på ett museum eller institution som har klimatkammar för negativ.

Dödstädar du?

– Ja, nu sparar jag endast sådant som berör mina egna projekt och utställningar från 1959 fram till i dag. 📷

FREDRIK PERSSON

Vem är du, var bor du?

– Jag bor i Kristianstad och gör uppdrag: redaktionella, mot privatkunder, filmar och jobbar med drönare.

Hur länge har du varit fotograf?

– På heltid i 35 år. Sålde enstaka bilder på gymnasiet. Startade firma efter lumpen.

Hur ser ditt bildarkiv ut?

– Jag har massor med bilder: ett analogt arkiv med dia och negativ, en del småbild, men mest mellanformat. Digitalt arkiv sedan 2004. Det fanns stora kunskapsbrister om arkiveringsrutiner på 00-talet bland leverantörer och alltför mycket killgissande. Cd blev dvd blev Disk, men det fanns ju andra alternativ också. Jag har dock minutiös ordning. Kronologiskt på privatkunder, kundordning på uppdrag, samma struktur på allt digitalt. Stötar med databas för att kunna hitta äldre material.

Slänger du? Märker du kartonger? Använder du molntjänst?

– Jag slänger sådant som inte är värt något. Jag märker alla pärmar, kartonger, cd/dvd. Numera arkiv på NAS i studio plus dubblering hemma på Disk + Time Machine. Adderar molntjänster på vissa pågående jobb.

Tar du hjälp av någon?

– Nej, jag gör allt själv.

Vad vill du ska hända med ditt arkiv i framtiden?

– Det är oklart, jag rensar bort det som är oviktigt, kanske skänks arkivet till ett museum, om intresset finns.

Dödstädar du?

– Jepp, jag städar löpande. Sparar bara det som någon kan ha ett behov av, eller som jag tror går att sälja i någon form. 📷

IKRAM ABDELKADIR

Helmfrid på väg till Frankrike.

stipendier

Hon gör research i Frankrike

I år är Louise Sinaga Helmfrid en av de två stipendiater som får en betald vistelse i franska Grez-sur-Loing. (Den andra stipendiaten heter Eric Gustafsson.) Helmfrid kommer bland annat att göra research om svensk nationalromantik och särskilt om de konstnärer som själva spenderade tid i den franska konstnärskolonin.

– Det blir en förlängning av ett större projekt jag arbetar med som handlar om bygget av en nation, asiatiskt liv i Sverige och hur nationalromantik spelar in i idén om nationell identitet, säger hon.

Nästa ansökan öppnas i höst. Håll utkik efter alla våra stipendier i nyhetsbrev och på hemsidan.

Läs om SFF:s stipendier på sfoto.se eller håll utkik i våra utskick.

fråga
juristen

VILKEN MOMSSATS?

Hej! Jag jobbar på ett galleri som ställer ut fotografi och fick höra från en kollega att reglerna för moms har ändrats till 12 procent för all försäljning av verk. Stämmer det?

SVAR: Ja, det skedde en lagändring 1 januari 2025. Skattesatsen 12 procent ska tillämpas på all momspliktig försäljning av »konstverk«, alltså även försäljning genom gallerier, auktionsverk och konstnärers egna aktiebolag. Det är dock bara själva skattesatsen som ändras, inte vad som räknas som »konstverk« i momslagens mening. Fortfarande gäller att lagstiftningen skiljer på vilken momssats som gäller för »konstverk« respektive »fotografi« och det är alltså bara reglerna vid försäljning av andra »konstverk« som ändrats. Det kan visserligen tyckas lite märkligt att olika regler gäller för olika verkstyper, men lagstiftningens gör i det här fallet skillnad på fotografi och andra konstverk utifrån framställningsteknik. På fotografier, där underlaget för den slutliga produkten är gjord med fotografisk teknik gäller precis som innan lagändringen att momssatsen är 25 procent. Det gäller även om man i efterhand bearbetar det fotografiska verket genom annan teknik eller tillför exempelvis teckningar på fotografiet. Är verket i grunden ett fotografi gäller alltid 25 procent moms.

VEM ÄGER BILDEN?

Vad innebär det att »köpa« ett fotografi? Äger kunden alla foton jag tar under ett uppdrag?

SVAR: Orden »sälja« och »köpa« är egentligen missvisande vid beställning av

fotografi. Kunden får en användningsrätt till bilderna, men du som fotograf har alltid kvar din upphovsrätt till de fotografier du tagit. Vilka rättigheter som ingår i kundens användningsrätt beror helt och hållet på vad ni kommit överens om. Enligt upphovsrättens huvudregel, den så kallade specifikationsprincipen gäller att alla rättigheter som inte uttryckligen upplåtits till kunden stannar hos dig. Att en kund tror att den automatiskt äger alla rättigheter är dock tyvärr inte helt ovanligt. Det är därför viktigt att inför en fotografering tydligt kommunicera och specificera hur bilderna får användas. För säkerhets skull kan det också vara bra att informera kunden om vilka rättigheter du har kvar som fotograf till bilderna. Skicka en tydlig offert för att undvika missförstånd.

EXKLUSIVT ELLER EJ?

Vad gäller för foton jag tagit på uppdrag av en kund om jag senare blir kontaktad av någon annan som vill använda samma bilder?

SVAR: Om du inte har avtalat om att kunden får exklusiva rättigheter till bilderna är utgångspunkten att du har rätt att vidarelicensiera bilderna. Tänk dock på att du kan behöva tillstånd om bilderna tagits i ett privat sammanhang, exempelvis av en fastighetsägare om bilderna tagits på privat mark. Detsamma kan gälla enligt regler om skydd av personuppgifter om människor figurerar på bilderna. Därför är det bra att i samband med en fotografering inhämta alla tillstånd du senare kan tänkas komma att behöva.

Har du en fråga? Skicka den till jurist@sfoto.se.

förbundet

KONSTEN ATT SKRIVA AVTAL

Den 8 april kl. 9 går SFF:s förbundsjurist Astrid Nymansson igenom grunderna för hur du ska skriva avtal med kunder. Läs mer och anmäl dig till frukostföreläsningen på sfoto.se.

EFTER BILD-JOURNALISTIKEN

Göran Segeholm håller en föreläsning om vad han tror kommer hända i framtiden med bildberättande efter bildjournalistiken. Den 13 maj kl. 9-10 på Teams. Anmäl dig på hemsidan.

AI-FUNKTIONER I RAW

Den 26 mars kl. 9 kommer Eva-Teréz Gölin att tala om hur man ger gamla och nya råfiler nytt liv med bättre skuggåtergivning, AI-baserad brusreducering och andra nya funktioner i Camera Raw. Läs mer och anmäl dig till frukostföreläsningen på sfoto.se.

OSKAR ÖMINE

Karin Berggren om företagande.

HJÄLP, JAG HAR ETT FÖRETAG!

Under en frukostföreläsning kl. 9 den 22 april går Företagarnas rådgivare Karin Berggren igenom grunderna för hur ska tänka när du startar eller driver ett företag. Anmäl dig på sfoto.se.

SMILLA FRIVIKHOLM

Två glada medlemmar på förra årets stämma och inspirationsdagar.

Motionera mera

ÅRSSTÄMMA FÖR FÖRBUNDET samt för Fotoförfattarsektionen kommer att hållas i Stockholm fredagen den 9 maj. Ett sätt att påverka vad som sker i förbundet är att skriva en motion. Motioner och ärenden ska inkomma till styrelsen skriftligen senast en månad före dagen innan stämman, det vill säga den 8 april. För Fotoförfattarnas stämma är det datumet 14 dagar innan stämman, det vill säga den 25 april. På vår hemsida kan du hitta mer information om själva stämman och om hur du skriver en motion.

RIKTLINJER FÖR UPPHANDLING

NÄR OFFENTLIGA aktörer ska köpa in tjänster eller varor kräver det en upphandling, enligt Lagen om offentlig upphandling. Att upphandla fotografi skiljer sig en del från upphandlingar av andra varor och tjänster. Tillsammans med Svenska Tecknare har SFF tagit fram rekommendationer för smidigare processer och stärkt samarbete med den kreativa sektorn.

ÅRETS CRIMSON-STIPENDIATER

MARTINA HOLMBERG får stipendiet för yrkesutövande fotografer på 25 000 kronor och Joar Vestergren får stipendiet för studerande på 15 000 kronor. Båda stipendierna är öronmärkta för produktion hos Crimson. Stipendierna kommer även att få personlig rådgivning genom hela processen. Juryn ansåg att båda projekten är högaktuella och förtjänar att synliggöras.

TUANA FRIDÉN

Vestergren och Holmberg prisas.

Läs även en intervju med Joar Vestergren på sidan 54.

ATT LEVERERA DIGITALA FILER

PÄR HOLMBERG, kundansvarig och delägare på Crimson, berättar om hur du ska tänka när du levererar till tryck. Den 6 maj kl. 9–10 på Teams. Anmäl dig på sfoto.se.

Lär dig leverera till tryck.

NYA MEDLEMMAR

Alexandra Ruth Bergman, Malmö; **Anna Sofia Lodén**, Gränna; **Anneli Holm**, Åkersberga; **Antonina Zazulina**, Malmö; **Bengt Gustafsson**, Stockholm; **Birgitta Trollhag**, Göteborg; **Carin Brolén**, Söderköping; **Daryoush Tahmasebi**, Avesta; **Emelie Carlsson**, Tvååker; **Emmi Roosling**, Färjestaden; **Erik Fors**, Bollnäs; **Erik Norberg**, Gävle; **Ewa Wennberg**, Nol; **Evgeni Ivanov**, Linköping; **Felicia Nilsson**, Sundbyberg; **Frida Sjögren**, Härmösand; **Hector Zarate Rea**, Stockholm; **Helena Eriksson**, Jokkmokk; **Henrik Larsson**, Älvsjö; **Ida Persson**, Hässelby; **Ion Kombokis Lancing**, Malmö; **Jennifer Kivinen**, Älvsjö; **Jessica Rankell**, Höllviken; **Jim Sandstén**, Luleå; **Joakim Sundström**, Grycksbo; **Johanna Kim Zetterström**, Stockholm; **Julia Chernykh**, Stockholm; **Linda**

Söndergaard, Helsingborg; **Lo Birgersson**, Göteborg; **Madlén Palm**, Göteborg; **Martin Dixon**, Stockholm; **Mattias Stedt**, Vreta kloster; **Minna Strömberg Wallin**, Stockholm; **Niklas Wallner**, Undersåker; **Nils Löfholm**, Bandhagen; **Oliver Martin Henriquez**, Farsta; **Oscar Morin**, Hägersten; **Philip Andersson**, Klagstorp; **Rocco Gustafsson**, Eskilstuna; **Roger Westerberg**, Mellbystrand; **Sara Prosell Gustafsson**, Leksand; **Sebastian Ullberg**, Stockholm; **Sune Grabbe**, Holmsund; **Urban Johansson**, Bromma; **Vanessa Tuulari**, Löddeköpinge.

HEJ MEDLEM!

Hej Lo Birgersson! Varför blev du medlem i SFF?

– Jag var tidigare medlem som frilansande fotograf och hade stor nytta av prisguiden och egenföretagarguiden. När jag sedan blev anställd föll medlemskapet av någon anledning bort. Som fotograf i staden förväntas jag ha kunskap och koll på alltifrån GDPR, Schrems, etiska riktlinjer kring AI, arkivering och mer. Lagar och förordningar som både är svåra att hitta rätt i och att tolka. Känns skönt att ha möjligheten att vända sig till branschexperter och få stöd i dessa frågor. Jag uppskattar att kunna hitta information och länkar på ett och samma ställe med ett fokus från fotografens perspektiv. Stöd och tillhörighet helt enkelt.

Lo Birgersson vill ha branschexpertis.

JONAS BERG
VICE ORDFÖRANDE I SFF

Vi behöver sammanhang och tillhörighet

ATT VARA FOTOGRAF är ofta ett ganska ensamt yrke. Vi jobbar själva, men behöver ändå ett sammanhang och kollegor att dela erfarenheter med. För mig är gemenskapen med andra fotografer ovärderlig.

Jag har några kollegor som jag träffar ganska regelbundet. Vi tar en snabb kaffe eller en lunch, ibland en öl eller två någon kväll. Ofta pratar vi om teknik då vi har ungefär samma problem och förhoppningsvis är det någon som sitter inne på lösningen. Vi tar också upp frågor om prissättning och upphovsrätt, frågar varandra om hur vi ska tänka pris vid ett specifikt uppdrag eller hur vi ska ta betalt vid tredjepartsanvändning. Ibland talar vi förstås om helt personliga saker, vart vi ska åka på semester eller hur det går med renoveringen av lantstället.

För mig är detta otroligt viktigt, jag ser alla dessa kollegor som mina arbetskamrater, som att vi arbetade på samma företag men på distans och bara ses fysiskt någon gång ibland.

I Göteborg, som är min hemort, har det under många år arrangerats bildvisningar i Pecha Kucha-stil, vid det här laget har över 85 fotografer

Så vänta inte på att någon annan ska ta initiativ – dra ihop ett möte, en AW eller en bildvisning! Vi backar upp och stöttar.

visat bilder för varandra. Det har handlat om allt från retrospektiva kollage från en hel livstid till ett just påbörjat bokprojekt som fotografen vill ha lite reaktioner på. Vi har hållit till i någons studio eller fått låna lokal på t.ex. HDK-Valand. Alltid enkelt hållet och alltid väldigt uppskattat. Den här typen av arrangemang har också gjorts på flera andra orter i landet, arrangerade av medlemmar.

I höstas kontaktade fotografen och tidigare styrelseledamoten Anna Hult mig och undrade om vi inte skulle köra en »AW för fotografer«. Självklart! Vi tog kontakt med två fotografer som turligt nog även driver en bar i stan. Vi var välkomna och det blev lite specialpriser i baren den kvällen. Välbesökt och roligt och jag pratade med fotografer jag inte träffat på flera år och med flera nya bekantskaper. Världens enklaste arrangemang.

Varför skriver jag då allt detta? Jo, för mig är detta en stor del av vad förbundet ska vara: en enande kraft och en gemenskap som jag tycker är otroligt viktig för oss. Att ge fotografer ett sammanhang och en tillhörighet.

Men – saker händer inte av sig själva. Ska det hända något på din ort är det alltså du eller någon av dina kollegor som får fixa det. Vi i styrelsen tog nyligen ett beslut att avsätta pengar för lokala arrangemang. Tanken är att man ska kunna ansöka om ett ekonomiskt bidrag för att till exempel köpa in fika eller hyra en projektor för bildvisning eller kanske betala kostnaden för att någon intressant fotograf kommer och pratar bild.

Så vänta inte på att någon annan ska ta initiativ – dra ihop ett möte, en AW eller en bildvisning! Vi backar upp och stöttar. Vad skulle du vilja ordna? 📷

utställningar

■ **MARIE LINDERHOLM**

NK-villan, Nyköping
Visas till 31 mars

■ **NATHALIA EDENMONT**

Wetterling Gallery, Stockholm
Visas till 5 april

■ **NYGÅRDS KARIN
BENGTSSON**

Höganäs kulturhus
Visas fram till 6 april

■ **BRUCE GILDEN**

Fotografiska, Stockholm
Visas fram till 6 april

■ **LIBUŠE JARCOVJÁKOVÁ**

Centrum för fotografi, Stockholm
Visas till 12 april

■ **ERIK ABEL**

Värmlands museum, Karlstad
Visas till 13 april

■ **EDITH MARIE PASQUIER**

Västerbottens museum, Umeå
Visas till 13 april

■ **TINA ENGHOFF/KENT
KLICH**

Fotografisk Center, Köpenhamn
Visas till 27 april

■ **IKRAM ABDULKADIR/
ANNA CLARÉN**

Arbetets museum, Norrköping
Visas till 11 maj

■ **REFLEKTION**

Landskrona Foto, Landskrona
Visas till 31 augusti

■ **INTA RUKA**

Borås konstmuseum, Borås
Visas till 30 augusti

■ **ELISABETH OHLSON**

Fabriken Bästekille, Kivik
Visas till 2 november

■ **ANNA RIWKIN**

Judiska museet, Stockholm
Visas till 22 februari 2026

HANS HAMMARSKIÖLD

■ **HANS HAMMARSKIÖLD**

Med lust att experimentera

För precis ett sekel sedan föddes Hans Hammarskiöld (1925–2012), en av Sveriges mest framstående fotografer som var verksam i sex decennier och gjorde stor internationell succé. Lagom till hundraårsdagen visas nu »Hans Hammarskiöld – Ett liv i högdager« på Fotografiska Stockholm.

– Alla hans verk präglas av lusten att experimentera och förmågan att hitta nya infallsvinklar. Att han också var en person med humor och värme lyser igenom i allt han gjorde, säger Niclas Östlind, kurator för utställningen.

Fotografiska Stockholm | Visas till 5 oktober

■ **VALERIA MONTTI COLQUE**

Bonniers konsthall visar den svensk-chilenska konstnären Valeria Montti Colque. Hennes installationer antar ofta formen av karaktärer, gudar och mytologiska figurer och inkorporerar symboliska namn, hämtade från Aternas kosmvision.

Bonniers konsthall, Stockholm
Visas till 6 april

VALERIA MONTTI COLQUE

■ NO 1/2025

Ansvarig utgivare

Jenny Morelli,
jenny.morelli@sfoto.se

Chefredaktör

Jenny Morelli

Art direction och layout

Anton Hull och Maria Loohufvud,
Pasadena Studio
hello@pasadenastudio.se

Korrektur Maria Taubert

Redaktionsråd

Martina Strand Nyhlin, Heather Ferrigan och Oskar Hammarkrantz.

Repro Torndahl

Omslagsbild

Dani Connor

Tryckeri

Trydells, Laholm

Hemsida

fotografisktidskrift.se

Redaktionsadress

Artillerigatan 6, 5 trappor
114 51 Stockholm

För icke beställt material
ansvaras ej.

Prenumeration

Martin Halldin 08-700 00 06
prenumeration@sfoto.se
450 kronor/helår
700 kronor/helår, utland
bankgiro 274-9075

Lösnummer kan beställas
från kansliet för 125 kronor
inklusive moms.

**Vill du sälja Fotografisk
Tidskrift som lösnummer?**

ekonomitjanst@natverkstan.net

Annonser

annons@sfoto.se

Ägare

Svenska Fotografers Förbund (SFF)
Artillerigatan 6
114 51 Stockholm

08-700 00 06
sff@sfoto.se
www.sfoto.se

ISSN 284-7035

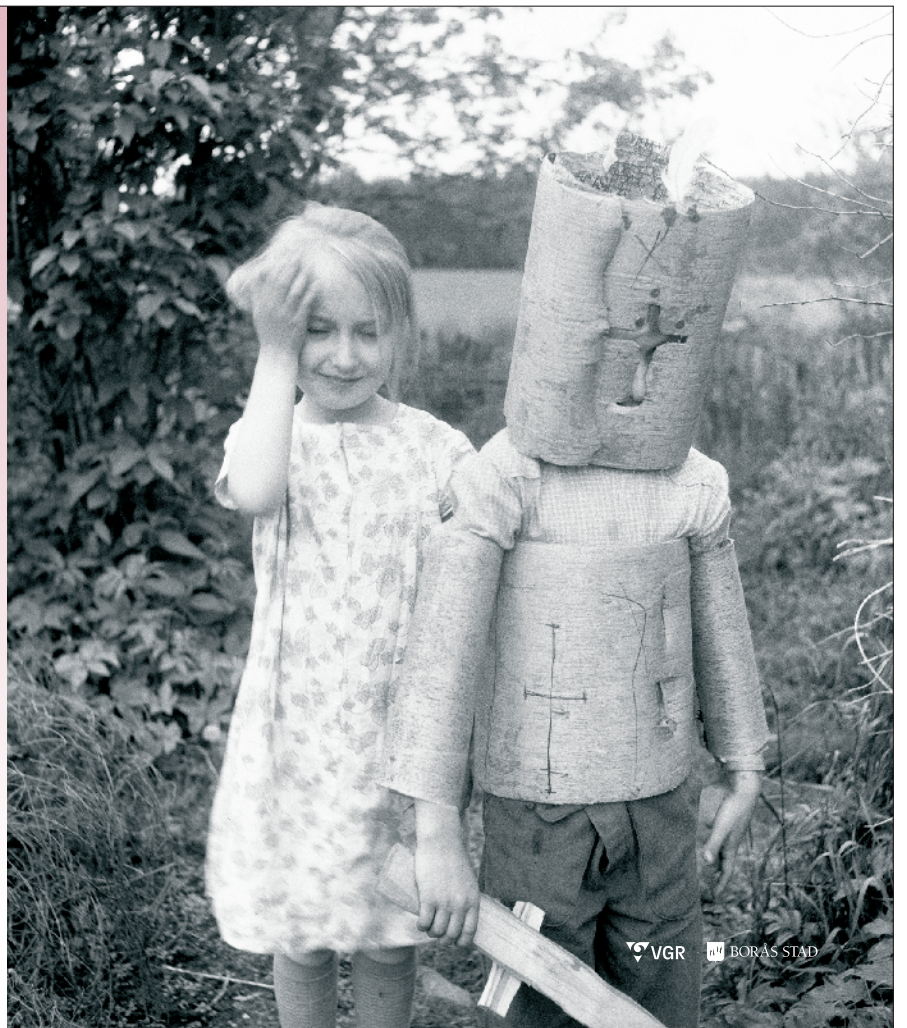
INTA RUKA

Fotografen från Riga
15.02–31.08.25

*Dokumentär-
fotografi när
det är som bäst...*

Borås Tidning

**BORÅS
KONSTMUSEUM** Fri entré

VGR BORÅS STAD

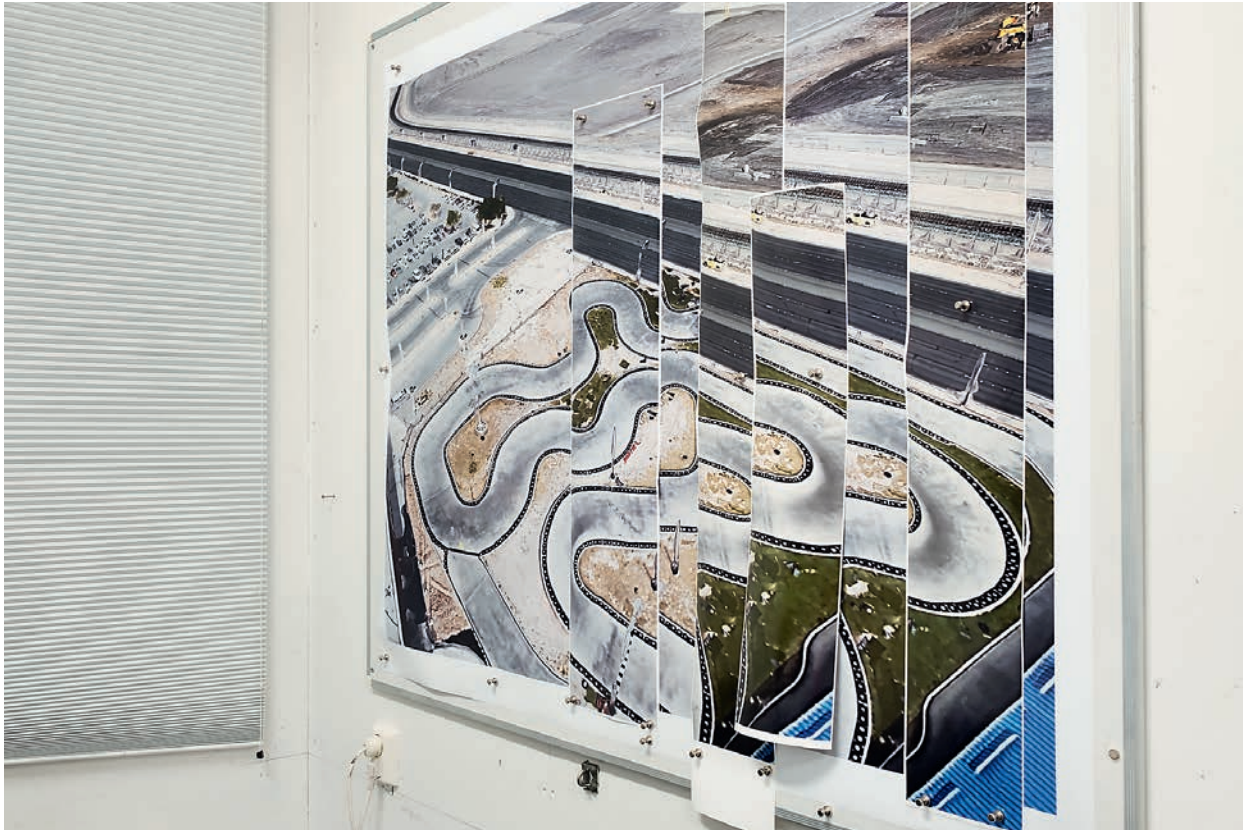
Hjälp bildköparna att hitta ett proffs

Du som är medlem i SFF kan synas i vår tjänst **Sök Fotograf.**
Skapa en profil du med på sokfotograf.se

SVENSKA
FOTOGRAFERS
FÖRBUND

Vi har bett SFF-medlemmar att fånga tillfällena då det känns tryggt att vara försäkrad.

Fotografi: Eva-Teréz Gölin

Som konstnär är skrivaren mitt viktigaste redskap. Efter att ha flyttat tvärs över landet behövde jag skaffa en ny. Det var en utmaning att inte bara få den 150 kg tunga skrivaren levererad till entrén, utan även upp till ateljén. För att få in skrivaren i hissen var det nödvändigt att ta bort den skyddande förpackningen. Att transportförsäkringen gällde ända fram tills flyttkillarna placerat skrivaren på sitt stativ i ateljén kändes tryggt.

Du tar bilden. Vi tar hand om försäkringen.

Ring oss på 08-440 54 40 eller besök gefvert.se

Gefvert

En del av Söderberg & Partners